

MÜNDƏRİCAT

GİRİŞ.....	2
FƏSİL 1. BANK SİSTEMİ VƏ ONUN XÜSUSİYYƏTLƏRİ.....	3
1.1. Bank sistemi anlayışı , onun inkişaf tarixi.....	3
1.2. Müasir bank sisteminin əsas xüsusiyyətləri.....	5
1.3. Azərbaycanda bank sisteminin yaranması və kommersiya bankları.....	7
FƏSİL 2. KOMMERSİYA BANKLARIN BANK SİSTEMİNDƏ YERİ VƏ ROLU.....	14
2.1. Kommersiya bankların yaradılması və fəaliyyət istiqamətləri.....	14
2.2. Kommersiya banklarının aktiv və passiv əməliyyatları.....	18
2.3. Kommersiya banklarının ölkə iqtisadiyyatında rolu.....	23
FƏSİL 3. KOMMERSİYA BANKLARIN QEYRİ - ƏNƏNƏVİ ƏMƏLİYYATLARI.....	28
3.1 Forfeyting əməliyyatı.....	28
3.2 Lizing əməliyyatı.....	33
3.3 Faktoring əməliyyatı.....	41
3.4 Trast əməliyyatı.	44
NƏTİCƏ.....	55
ƏDƏBİYYAT SİYAHISI.....	57

Giriş

Məlumdur ki, bazar iqtisadiyyatına xas olan bazar sisteminin ilkin həlqəsi müstəqil bank müəssisələrinin şəbəkəsindən ibarətdir. Onların əsasını universal kommersiya bankları təşkil edir. Hazırkı bank sistemi hər bir inkişaf etmiş dövlətin maddi təsərrüfatının mühüm sahəsidir. Hər¹ ölkənin iqtisadi həyatın mərkəzində olmaqla, istehsalçıların maraqlarına xidmət göstərməklə banklar sənaye ilə ticarət, kənd təsərrüfatı ilə nəqliyyat və tikinti arasında, iqtisadiyyatla əhali arasındakı əlaqələrə xidmət edirlər.

Ümumiyyətlə isə, bazar iqtisadiyyatında kommersiya bankların fəaliyyətini maliyyə vasitəçiliyi kimi səciyyələndirmək olar. Kommersiya bankların başlıca fəaliyyət prinsipi işin real cəlb olunmuş resurslar çərçivəsində qurulmasıdır. Kommersiya bankı digər bankların nəfinə nağdsız ödənişlər keçirə, digər banklara kreditlər verə, nağd şəkildə öz müxbir hesablarındakı qalıq çərçivəsində pul ala bilər.

Son bir neçə ildə kommersiya bankları qeyri-ənənəvi əməliyyatları icra etməyə başlamışlar. Ümumi götürsək qeyri-ənənəvi əməliyyatları da digər əməliyyatlar kimi banka mənfəət gətirən əməliyyatlardır. Ancaq digər əməliyyatlardan fərqli olaraq bu əməliyyatlarında yalnız iki tərəf deyil, əlavə olaraq digər fiziki və ya hüquqi şəxslər iştirak edirlər.

Kommersiya banklarının qeyri-ənənəvi əməliyyatları sırasında daha çox lizinq, faktoring və forfeyting, həmçinin trast əməliyyatları fərqləndirilir. Hal hazırda da, postsovet illərində də Azərbaycanda kommersiya banklarının qeyri-ənənəvi əməliyyatları sahəsindəki fəaliyyətinin ən inkişaf etmiş istiqaməti məhz lizinq fəaliyyətidir.

Buraxılış işimdə həm yerli həmdə xarici ədəbiyyatlarda geniş istifadə etmişəm. Həmçinin internet resurslarından istifadə olunub. Buraxılış işim giriş, 3 fəsil, nəticə və ədəbiyyat siyahısından ibarətdir.

FƏSİL 1. BANK SİSTEMİ VƏ ONUN XÜSUSİYYƏTLƏRİ.

1.1 Bank sistemi anlayışı , onun inkişaf tarixi.

Bank anlayışı nədir? Bank hüquqi və fiziki şəxslərin fiziki və hüquqi şəxslərin depozitlərini və digər ödənişli fondlarını özündə birləşdirir, öz xərclərini təmsil edir və müştərilərin adından pul və hesablaşma və hesablaşma əməliyyatları köçürür.

"Banque" sözü "banca" dan (italyan - pul çantası, pul siyahı) əldə edilir. Orta əsr italyalıların İtalyan valyuta mübadiləsi istisna olduğu yerdir. Əmək haqqı tədricən nağdsız ödənişlər və sadə siklik mübadilələri həyata keçirməklə biznes sahəsini genişləndirir.

Banque, müxtəlif xidmətlərdən (kreditlər, investisiyalar, təminat və qrantlar, məsləhət xidmətləri və s. Təmin etməklə) müxtəlif xidmətlərdən ibarət kiçik bir biznesdir.

Vaxtımızın banneri Orta əsr İtaliyasında formalaşmışdır. O dövrdə İtaliya Avropanı və Şərqi birləşdirən böyük ticarət marşrutuna tələsdi. Bütün Afrosiyalara əlavə olaraq, kilsənin mühafizəsinin məqsədi (papaya hissəsi) İtaliyada vergiyə cəlb edilmişdir. Harada olursa olsun, münbit torpaqlarda xüsusi bir qənaət növü meydana gəlir. Dəyişən vəsaitlə birlikdə, onlar dövrüyyəni artırmağa kömək etdi. Şeritlər 15-ci əsrin əvvəllərində ortaya çıxmışdır: həqiqətən müqəddəs Georgi Banque, və sonra Venesiya və Floreniya bannerləri (1587). Bankın tarixini müəyyən edə bilmir. İşdə, ilk növbədə, İtaliya, Yunanıstan, Misir, Wawelon və digər ölkələrdə bayraq fəaliyyətinin müxtəlif inkişaf elementləri var. Bu fərq yeni dövrdən çox keçmişdir.

Yunanıstanda bank işi çox inkişaf etmişdir. Başlanğıcda ziyafət "fermer" tərəfindən aparıldı. Daha sonra, ziyafət üçün digər maraqlı tərəflərə kredit tələbi verildi. Bundan əlavə, 5-ci əsrdə Yunanıstanda trapezli xokkey arasında aydın bir razılıq vardı. Müştərilərin əmanət və ödənişlərini qəbul etməkdə hətta birbaşa iştirak. Onların xərcləri mütəxəssislərdir və sinifdə bütün növ yamacların

effektivliyini və dəyərini təyin edirlər. Nəhayət, ziyarətçilərin üçüncü partiyası kasıb yolun ötürülməsinə qatıldı.

Yunanıstanda xüsusi ziyafətlərlə yanaşı məbəd böyük miqyaslı ziyafət fəaliyyəti də həyata keçirmişdir. Onlar əsasən ehtiyatları və zəngin ehtiyatları və uzun müddətli şəhər kreditləri ilə məşğul olurlar. Göl qədim zamanlarda mövcud deyil və orta əsr dövlət krediti konsepsiyasında mövcud deyildir.

Afişa işləri Guroda (MÖ 3-cü əsr) daha da inkişaf etmişdir. Təbii olaraq ziyafət Yunanıstandan gətirildi. Yunanıstanın köhnə Romanlarının bayraqları da fərqli bizneslərlə məşğuldur: xərclər əsasən ziyafətdən fərqlənir.

Buna baxmayaraq, həm qədim Yunanıstan, həm də Roymeyin partiyasının məkanları var. Çox tarixi tədqiqatlarda maraqdan qənaət alan və yazılı icazə alan və qiymətli əşyalar əldə etmək üçün istifadə oluna bilən Vavilon Banket haqqında məlumat tapa bilərsiniz. VIII əsrdə Vavilon bank depozitlərini, ödənişli faizləri, kreditləri və hətta bank biletlərini qəbul etmişdir.

1.2 . Müasir bank sisteminin əsas xüsusiyyətləri

Müasir bank sistemi 1587-ci ildə Venesiyada başlandığı kimi qəbul edilə bilər. Banco de Rialto eyni gün Venesiyada təsis edildi. Bank ödəniş və debitor borclarını qəbul edir və zəruri hallarda çek qeyd sistemindən istifadə edir.

İngiltərədəki İngiltərə Bankının 1694-cü ildə qurulmasına qədər, zərgərlər bankçı kimi çıxış etdi.

Birləşmiş Ştatlarda, İlk Bankın "Şimali Amerika Bankı" Konqresinin Qanunu 1782-ci ildə Filadelfiyada (Şimali Amerika Bankı) təsis edilmişdir.

Müasir bank sistemi informasiya texnologiyalarının inkişafı ilə sürətləndi. Ən vacib elektron bank sistemi.

1980-ci illərin əvvəlindən etibarən elektron bank sistemi sürətlə inkişaf edir. Bankçılıq sistemində elektron bankçılıq tətbiqi qabaqcıl texnologiyaların tətbiqi və

azad rəqabət mühitinin mövcudluğundan asılıdır. Müasir bank sistemində, kredit kartının əhəmiyyətli bir hissəsi kart vasitəsilə avtomatik gəzdirməyi nəzərdə tutur, satış terminalı nömrə ödəmə şəklində xüsusi bir rol oynamağa çox əhəmiyyət verir.

Azərbaycanın müstəqilliyindən sonra bank sistemi daha da inkişaf etdirildi, dövlət bankları kimi çox sayda özəl banklar yaradıldı.

Elektron bank sisteminin növü:

- Ev və kommersiya bankçılıq

Filiallar istisna olmaqla, digərləri evdə bankçılıq və bankçılıq edirlər. Müştərilər bu xidmətlərə çıxış üçün videokonferensiya sistemləri və minicompyuterlərdən istifadə etməlidirlər. Bu halda, müştəri bankın ana kompüterinə qoşulmalıdır və öz kompüterlərinə qoşulmaq üçün telefon xətti və modemdən istifadə etməlidir. Bu halda, müştərilər danışdıqları bütün xidmətlərdən faydalana bilirlər. Bu xidmətlərə məlumat və satınalma, kredit almaq, pul köçürmələri və vergi xidmətləri daxildir.

- Video

Sistem yalnız bir istifadəçiyə birdən çox istifadəçini bir kompüterlə idarə etməyə imkan verir. İstifadəçi yalnız arzularını bildirmək üçün bir klaviatura var. Bildiyiniz kimi, telefon xətti bağlıdır və televiziya ekranı şəkillər üçün istifadə olunur. Bu şirkətlər təkcə ev bank xidmətləri göstərmir, həm də müxtəlif xidmətlər göstərir. Bunlara aerobatik satış, əmlakın alınması və xəbərlər daxildir.

- Telefon Banking

Telefon bankçılığının yayılmasına kömək edən amillər informasiya və kommunikasiyaların gündəlik inkişafı və bank kompüter texnologiyasının geniş yayılmasıdır. İstifadəçilər bu sistemdən kommersiya və ya ev telefonu vasitəsi ilə bir bank kompüterinə qoşmaqla faydalana bilirlər. Bu növ xidmət telefonda

istənilən yerdə əlaqə nömrəsi şəklində hər istehlakçıya verilir. Lakin, mobil telefonların istifadəsi rəqəmsal və rəqəmlidir. 1973-cü ildə ilk dəfə Amerikada Seantle First National Bank tərəfindən təqdim olunan bu xidmət tipindən yararlananların kifayət qədər çox sayda olmaması ilə əlaqəli olaraq bir müddət sonra təklif olunan bu xidmət növü 1979-cu ildə təkrar meydana cixana kimi dayandırılmışdır.

1.3. Azərbaycan bank sisteminin inkişafı və kommersiya bankları.

Azərbaycanda bank sisteminin inkişafının birinci mərhələsi on doqquzuncu əsrin ikinci yarısında baş vermişdir. Azərbaycan Respublikasında bank sisteminin inkişafı və gələcək inkişafının birinci hissəsi bank bazarının qanunlarına əməl etməyə davam edir.²

Çində ticarət bankları ikitərəfli bank strukturunun ikinci hissəsidir və bazar iqtisadiyyatının respublikasıdır. Ticarət bankları kimi fəaliyyət göstərən dörd bank əsasən dövlət aktivlərinə əsaslanır. Bu bankların nizamnamə kapitalı və nəzarət proqramlarının yarısından çoxu dövlət nəzarətindədir. Bu banklar aşağıdakılardır:

1. Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Sənaye Açıq Səhmdar Kommersiya Bankı.
2. Azərbaycan Respublikasının Sənaye İnvestisiya Səhmdar İndi.
3. Azərbaycan Respublikasının Əmanət Bankı.
4. Azərbaycan Respublikası Beynəlxalq Akkreditasiya Bankı.

²² Azərbaycan Respublikası "Banklar haqqında" qanun

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 11 fevral 1992-ci il tarixli qərarı ilə Sovet Milli Bankının qərarı.

Bank - eyni banka qoyulan depozit aktivlərinin hüquqi və hüquqi öhdəlikləri həmin vəsaitləri öz vəsaitləri daxilində şəxsi və hüquqi şəxslər, bank hesabları və xüsusi əməliyyatlar və icra əməlləri üzrə öz hesabına çəkmək üçün Dövlətin kredit təşkilatlarının hüquqlarının müəyyən edilməsi üçün eyni qaydada. Ticarət bankları respublikanın kredit resurslarının əsas hissələrini yığmağa və istehlakçılara tam maliyyə və kredit xidmətləri göstərməyə kömək edir.

Bəzi kommersiya bankları əmanət, kredit, sığorta, broker şirkətləri, banklar, investorlar, köçürmələr, investisiyalar planlaşdırılması, investisiyalar, kreditlər və digər pul funksiyaları kimi digər funksiyaları yerinə yetirir.

Bir bankın təsisçisi və ya qurucusu kimi müxtəlif şirkətlər, banklar, şirkətlər, fərdlər, daimi vətəndaşlar və əcnəbilər də iştirak edə bilərlər. Siyasi partiyalar və ya partiyalar, ictimai birliklər, fondlar və qeyri-kommersiya təşkilatları bankın sahibləri və ya sahibləri ola bilməzlər. Birincisi, dəstəkləyici sənədlər toplanaraq toplanmalı və Milli Bankın müvafiq şöbəsinə təqdim edilməlidir.

1) milli qeydiyyat şəhadətnaməsinin surəti;

3) qurucunun maliyyə vəziyyətinin keçən il mənfəət və zərər hesabatını və audit rəyini əks etdirən balans;

4) təsisçilər və baş mühasib lideri bu insanlar üçün məlumatı doldurmaq deyil, məhkum edilmiş peşə inanclarını təmin edir.

Ticarət banklarının aktiv fəaliyyəti

Hər bir ölkədə kommersiya bankları mövcud bank qanunvericiliyində icazə verilmiş əməliyyatlar həyata keçirir. Ümumiyyətlə, kommersiya bankları üç qrupa bölünür:³

1) Aktiv əməliyyat

³ Elnur Sadıqov. Bank əməliyyatları. Dərs vəsaiti. Bakı: "İqtisad Universiteti" Nəşriyyatı, 2010.- 212 səh

2) Pasif əməliyyat

3) qeyri-adi əməliyyat.

Aktiv əməliyyatlarının məqsədi müəyyən bir gəlir əldə etmək üçün öz vəsaitlərini və borclarını istifadə etməkdir. Bu əməliyyat müştərilərə yaxşı bir borc vericidir. Kommersiya banklarının gəlir əldə etməsi üçün, həm öz vəsaitləri, həm də cəlb edilmiş digər vəsaitləri kredit kimi istifadə etməsi prosesinə kommersiya banlarının aktiv əməliyyatları deyilir. Aktiv əməliyyatların həyata keçirilməsi ilk növbədə bankın müştərilərinə ssuda verilməsi və daha sonra müəyyən zaman aralığından sonra müəyyən faizlə geriye alınmasıdır. Kommersiya bankları bəzən də kreditor kimi çıxış edirlər, bunun üçün onlar cəlb edilmiş vəsaitləri ehtiyacı olanların arasında yerləşdirməlidirlər və bu proses də aktiv əməliyyatların köməyi ilə həyata keçirilir. Kommersiya banlarında aktiv əməliyyatların yerinə yetirilməməsi nüansından söz belə gedə bilməz. Aktiv əməliyyatların məcburi olmasının əsas səbəbi banların mənfəətlərinin sözü gedən bu əməliyyatlardan asılı olmalarıdır. Bu əməliyyatlar özlüyündə bir neçə qruplara bölünməkdədir:

Hazırda Azərbaycanda kommersiya banklarının gəlirli olaraq fəaliyyəti onların aktiv əməliyyatlarının əsas hissələrindən biri olan kredit əməliyyatından asılıdır. Kredit, kreditor və debitor arasındakı vəsaitləri müvəqqəti istifadə etmək üçün ödənilmək şərti ilə yerləşdirilməsi münasibətidir.

Əsas kapitalın istehlak üçün ayrıldığı proses istehlak prosesidir, və bu prosesdə əsas kapital öz dəyərinin müəyyən hissəsini yeni yaranmış məhsulun üzərinə keçirir. Həmin hissə sahibkarın sərəncamına əmtəə satıldıqdan sonra keçir. Müvəqqəti vəsait isə dövriyyə kapitalının hərəkətində yaranır. Məsələn: xammal, yanacaq, yardımçı material və s. istehsal olunduğu zaman dəyərinin bir hissəsini istehsal prosesində yeni yaradılmış əmtəənin üzərinə keçirdiyi zaman onun dəyəri tədaviyən sonra pul vəsaiti olaraq sahibkarda toplanır. Bu pulun sahibkarın əlində qalmaq müddəti isə yeni bir xammalın alınacağı zamana qədərdir.

Bazar iqtisadiyyatına keçmək üçün ən vacib ünsürlərdən biri maliyyə bazarının və ya bank sisteminin inkişaf etməsidir, səbəbi yalnız bunların son illərdə son qoyulmuş mərkəzləşdirilmiş planlaşdırma mexanizmini əvəz etməlidirlər.

Ölkəmizdə bank sisteminin yaranması ilk əvvəl çox ağır şəraitdə olmuşdur— iqtisadi durğunluq, inflyasiya, resursların məhdudluğu və inhisarlaşmış qiymətlər şəraitində həyata keçirilirdi. Ancaqki buna baxmayaraq yerinə yetirilmiş doğru idarəetmə ilə qarşılaşılacaq problemlərin hamısı asan bir şəkildə dəf edilərək bank sisteminin inkişafı davam edir. Artıq bu sahədə ölkədə müəyyən nəliyyətlər vardır.

Respublikanın müasir bank sisteminin strukturu dörd faktorun təsiri ilə formalaşır:

Birincisi, kredit şöbəsinin iki funksiyası vardır. Bankların emissiya və kredit funksiyaları yerinə yetirdiyini bilirik. Bankların ixtisaslaşması mərkəzi bankda, milli iqtisadiyyatın əhəli iqtisadiyyatında və kommersion banklarında mərkəzləşdirilmiş tarixi emissiya funksiyasına gətirib çıxardı. Teorik olaraq, bank ixtisasının bölüşdürülməsi məqbuldur. Buna görə, Respublikanın valyuta faiz dərəcəsinə təhlil etmək və pul axınının idarə edilməsi üçün xüsusi bir qurğunun olması lazımdır. Belə bir üzük funksiyası pulun dövriyyəsinə tənzimləyən Respublikanın Milli Bankıdır. Bu, onların kredit biznesinə həyata keçirən və respublikanın kredit fondlarını idarə edən kommersion bankları ilə bağlıdır.

İkinci faktor bank sisteminin əmlak xüsusiyyətidir. Bildiyimiz kimi, dövlət müəssisələri uzun illər iqtisadiyyata üstünlük verdilər, belə ki, yalnız dövlət bankları Çində fəaliyyət göstərirlər. Son illərdə aktivlərin böyük əksəriyyəti müxtəlif növ bankların ortaya çıxmasına gətirib çıxardı.

Üçüncü amil ümumi iqtisadi siyasətlərin mərkəzləşdirilməsi və iqtisadi idarəetmə ilə bağlıdır. İqtisadiyyatın fərmənin maraqlarına uyğun banklar yaratmaq və təsərrüfat subyektlərinin iqtisadi mənbələrində iqtisadi dəyişikliklərə vaxtında uyğunlaşmaq və iqtisadi zərurətə çevrilməsi maraq doğurur.

Dördüncü amil sərf edilən sosial ehtiyacdır. Hamımızın bildiyimiz kimi, bank qurma prosesi bankın işçi xərclərini və texniki hesablamalarını ödəməklə bağlıdır və bu xərclər yeni bankın fəaliyyətindən əldə etdiyi mənfəətlər ilə qarışdırılmalıdır.

Yeni qurulan bank zərər görməməlidir. İdarəetmə sistemindəki bütün yenidənqurma süni idarəetmə xərclərinə gətirib çıxarmamalı, gəlir gətirməlidir.

Hal-hazırda Azərbaycan Respublikası ikili bank sistemi tətbiq edir. Azərbaycan Respublikasının bank sistemi Mərkəzi Bankdan və respublikanın kredit təşkilatlarından ibarətdir. Bank sisteminin ən vacib hissəsi Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankıdır. Milli Bank Respublikanın mərkəzi bankıdır. O, Mərkəzi Bankın funksiyalarını yerinə yetirdi. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının yaradılması uzun bir hadisə deyil və onun tarixi uzun olmamışdır. Sovet İttifaqının bir hissəsi kimi, Sovet İttifaqında və Sovet İttifaqında mərkəzləşdirilmiş birtərəfli Sovet bank sistemini yaratmışdır. 1990-cı ildə Sovet Milli Bankı və Bank qanunvericiliyi qəbul edildi. Bu qanuna əsasən, ikitərəfli bank sisteminin keçməsi olmuşdur.⁴

1996-cı ildə yeni bank qanunvericiliyi Azərbaycan Respublikasında qəbul edilmiş və qəbul edilmiş, əvvəlki qanunlar uğursuz olmuşdur. Yeni qanuna əsasən, Mərkəzi Bank yüksək icra hakimiyyətinə itaət edib və hökumət tərəfindən tam şəkildə pozulub. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı tamamilə Dövlətə məxsusdur. Hüquqi şəxsdir və möhürü vardır. Mərkəzi Bank öz fəaliyyətində heç bir mənfəət əldə etməyib, vergilərdən azaddır, lakin xərclərini öz hesabına ödəyir. Mərkəzi Bank beynəlxalq maliyyə və kredit təşkilatlarında Azərbaycan Respublikasının maraqlarını təmsil edir.

Mərkəzi bankın nizamnamə kapitalı 15 milyard Çek kronunda təyin olunur. Ümumiyyətlə, Mərkəzi Bank Azərbaycanın iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayır. Buna görə də, Mərkəzi Bank iqtisadi inkişafın əsasını təşkil edən milli valyutanın sabitliyini təmin edir və satınalma gücünü dəyişdirir. Mərkəzi bank normal pul siyasətinin inkişafına, inflyasiya səviyyəsinin azaldılmasına və işsizliyin aradan qaldırılmasına təsir göstərə bilər. Bundan əlavə, Mərkəzi Bank respublikada pul dövriyyəsinə tənzimləyir və banklara pul köçürməsinə daxil edir.

⁴ Abdullayev Ş.Ə., Əsgərova R.V. Bank işi. Dərslik. – Bakı, Çarşıoğlu, 2009. – 472 s

Mərkəzi Bank Azərbaycan Respublikasında vahid kredit təşkilatıdır ki, pul vəsaitlərini yerinə yetirir. Mərkəzi Bank kommersiya banklarının fəaliyyətinə nəzarət edir və onların fəaliyyətini tənzimləyir.

Ticarət bankları bazar iqtisadiyyatı ölkələrində olduğu kimi ikili rəqəmli bank sistemində də ikinci böyük bank sistemidir. Müstəqil kommersiya banklarından ikisi dövlət sisteminə əsaslanır. Konsessiya kapitalının və ya nəzarət paketlərinin 51% -i ölkəyə məxsusdur. Bunlar:⁵

1. Kapital Bankı.

2. Azərbaycan Respublika s ı Beynəlxalq Səhmdar Kommersiya Bankı.

Ölkədə bir çox özəl kapital kommersiya bankı var. Hal-hazırda fəaliyyət göstərən digər kommersiya bankı sahə bankıdır. Azərbaycanın bank qanunvericiliyi ölkədə xarici bankların inkişafı üçün xüsusi şərait yaratmışdır. Buna görə, Azərbaycan Respublikasının bank sistemində xarici kapitalın payı artır.

Hər bir bank yaradıldığı zaman, onun nizamnamə kapitalı olan ilkin kapitalla malik olmalıdır. Konsessiya fondunun yaradılması çox vacibdir və bank üçün məcburidir. Bankların kifayət qədər kapital ehtiyatına malik olması çox vacibdir.

Ticarət bankları bir sıra müəssisələri həyata keçirmişdir, ən vacibi isə əhəlinin pul vəsaitlərinin banklara köçürülməsi və yerləşdirilməsidir. Banklar cəlb etdikləri kapital vasitəsilə pul vəsaitlərinin 90% -ni ödəyirlər. Bir çox ölkədə 90-95 konvertasiya fondları əmanətlər şəklində banklara çəkilir. Depozitlər ümumi məhsulun təxminən 20-30% -ni təşkil edir. Lakin Azərbaycanda şəraitdə əmanətkarlıq çox zəifdir. Hal-hazırda cəmi əmanətlər ümumi məhsulların 1% -dən azdır.⁶

Kredit bazarında kredit qiymətinin müəyyən edilməsi ən vacib məsələlərdən biridir. Banklar aşağı qiymətlərlə satırlar və daha yüksək qiymətlərlə satırlar.

⁵ www.aba.az

⁶ Bağırov M.M. Banklar və bank əməliyyatları. – Bakı: Nurlan, 2003. – 511 s.

Kredit qiyməti kreditin faizidir. Müxtəlif faktorlara görə, tələbat və təklif səviyyəsinə maruz qalma nisbəti. Hazırda Azərbaycanda kommersiya bankları yalnız bir neçə bank əməliyyatını həyata keçirir. Daha əvvəl qeyd etdiyimiz kimi, 200-ə yaxın dünya səviyyəli kredit xidmətləri istifadə olunur. Azərbaycanda bank sisteminin xidmət səviyyəsinin bank sisteminin xidmət səviyyəsinə uyğun olması vacibdir. Bu məqsədlə, bank böhranını aradan qaldırmaq və işi təkmilləşdirmək və təkmilləşdirmək lazımdır.

FƏSİL 2. KOMMERSİYA BANKLARIN BANK SİSTEMİNDƏ YERİ VƏ ROLU.

2.1. Kommersiya bankların yaradılması və fəaliyyət istiqamətləri.

Məlumdur ki , bazar iqtisadiyyatına xas olan bazar sisteminin ilkin həlqəsi müstəqil bank müəssisələrinin şəbəkəsindən ibarətdir. Onların əsasını universal kommersiya bankları təşkil edir. Müasir bank sistemi hər bir inkişaf etmiş dövlətin maddi təsərrüfatının mühüm sahəsidir. İqtisadi həyatın mərkəzində olmaqla, istehsalçıların maraqlarına xidmət göstərməklə banklar sənaye ilə ticarət, kənd təsərrüfatı ilə nəqliyyat və tikinti arasında, iqtisadiyyatla əhali arasındakı əlaqələrə xidmət edirlər.

Banklar hər hansı bir iqtisadi regionun və yaxud ölkənin atributu deyil. Onların fəaliyyət sahəsinin coğrafi, milli sərhədləri olmur, bank fəaliyyəti global miqyaslar almışdır. Banklar müasir cəmiyyətdə ən müxtəlif əməliyyatlar yerinə yetirir. Onlar təkcə pul dövriyyəsinə və kredit münasibətlərini təşkil etmir. Onların

vasitəsilə iqtisadiyyatın maliyyələşdirilməsi, sığorta əməliyyatları, qiymətli kağızların alqı-satqısı, bəzi hallarda qeyri-ənənəvi əməliyyatları və əmlakın idarəedilməsi baş verir. Banklar həmçinin məsləhətlər verir, iqtisadi inkişaf proqramların müzakirəsində iştirak edir, statistikanı aparır. Beləliklə bazar iqtisadiyyatında kommersiya bankların fəaliyyətini maliyyə vasitəçiliyi kimi səciyyələndirmək olar⁷.

Kommersiya bankları çoxfunksiyalı qurumlardır, onlar müştərilərinə ən geniş, ən dolğun maliyyə xidmətləri göstərir. Bununla onlar məhdud funksiyalar yerinə yetirən ixtisaslaşmış maliyyə-kredit qurumlarından fərqlənir. Kommersiya bankların başlıca rolu, yığımları olan fərdi şəxslərin üzləşdiyi riskin aşağı salınmasından ibarətdir. Kommersiya bankların başlıca fəaliyyət prinsipi işin real cəlb olunmuş resurslar çərçivəsində qurulmasıdır. Kommersiya bankı digər bankların nəfinə nağdsız ödənişlər keçirə, digər banklara kreditlər verə, nağd şəkildə öz müxbir hesablarındakı qalıq çərçivəsində pul ala bilər. Onda olan resurslardan artıq həcmdə müştərilərin hesablaşma hesablarında pul vəsaitlərini sərbəst yaratmaq imkanları məhduddur.

Real cəlb olunmuş resurslar çərçivəsində fəaliyyət göstərmək o deməkdir ki, kommersiya bankı təkcə öz resursları ilə kredit qoyuluşları arasında kəmiyyət uyğunluğunu deyil, həm də bank aktivlərinin xarakterinin səfərbər edilmiş resursların xüsusiyyətinə uyğunluğuna nail olmalıdır. Bu ilk növbədə hər ikisinin müddətlərinə aiddir. Əgər bank vəsaitlərin əsasən qısa müddətə tələbli əmanətlər şəklində cəlb eləyirsə, onları əsasən uzunmüddətli borclara yönəldirsə, onda öz öhdəliklərinə görə onun fasiləsiz hesablaşmaq qabiliyyəti, yəni likvidliyi təhlükə altına düşmüş olur. Bank aktivlərində yüksək riskli borcların çox olması resurslarının ümumi həcmində şəxsi kapitalın xüsusi çəkisinin artırılmasını bankdan tələb edir. Bank aktivlərinin onun passivlərinin normativlərinin müəyyən edilməsi və onların əməliyyatlarının tənzimlənməsi zamanı nəzərə alınmalıdır. Bu

⁷ Банковское дело. Учебник для бакалавров / Под ред. Е. Ф. Жукова. — М.: Юрайт, 2012. — 591 с.

və ya digər spesifik bank əməliyyatlarının (ipoteka, investisiya və i.a.) həyata keçirilməsi imkanları, bank passivlərinin quruluşu ilə müəyyənləşir. Buna görə də, bu əməliyyatların şərtlərini və onları keçirə bilən banklara qarşı tələbləri işləyib hazırladıqda ilk növbədə diqqəti müvafiq passivlərin formalaşması mənbələrinə yönəltmək gərəkdir. Real cəlb olunmuş resurslar çərçivəsində bank müəyyən edilmiş iqtisadi normativləri yerinə yetirməklə öz aktiv əməliyyatlarının keçirilməsinə sərbəstdir⁸.

Başqa sözlərlə, aktiv əməliyyatların həcmi inzibati üsullarla məhdudlaşdırmaq olmaz. Bu cür məhdudiyyətlər birdəfəlik, fəvqəladə səciyyə daşıya bilər. Onların daima tətbiq edilməsi bank fəaliyyətinin kommersiya əsaslarını sarsıdır və buna görə də hətta restriksiya məzmunlu tənzimləmədə belə üstünlüyün iqtisadi tədbirlərə verilməsi daha düzgündür. Real cəlb edilmiş resurslar çərçivəsində işlə-mək prinsipi bankın kommersiya fəaliyyətinin özülü kimi onun bütün tələblərinə dəyişiklik gətirir.

Bankın depozit cəlb edilməsinə marağı güclənir, passivlər uğrunda əsl rəqabət inkişaf edir və bu kredit resurslarının hərəkətini vahid dövlət bankının inzibati buxovlarından azad edir. Passivlər uğrunda kəskin mübarizə bankları öz resurslarının səmərəli tətbiq sahələrinin axtarışını stimullaşdırır. Bank kapitalının ən mənfəətli və dinamik sahələrə real axını güclənir. Lakin burada onu da nəzərə almaq lazımdır ki, yüksək inflyasiya şəraitində məhz tədavül sahələri, yəni ticarət, möhtəkirlik, qeyri-ənənəvi, birjaçılıq daha mənfəətli olur və bank kapitalının bu sahə-lərə axını burada möhtəkir əməliyyatların güclənməsinə xidmət edir. Banklarda kredit planlaşması köklü şəkildə dəyişir. Bank fəaliyyətinin komersiyalaşması həm də kredit planlaşmasından imtina edilməsi demək deyil. Əksinə həm cari, həm uzunmüddətli kredit planlaşmanın əhəmiyyəti obyektiv səbəblərdən artmalıdır. Lakin planlaşmanın əsasını bank qoyuluşları deyil, resursları təşkil edir. Real cəlb edilmiş resurslar çərçivəsində işləmək prinsipi şəxsi

⁸ Деятельность коммерческих банков. Учеб. пособие / Под ред. Калтырина А. В. – Ростов н/Д: Феникс, 2008. – 384 с.

likvidliyin qorunmasının təmin edilməsi tələbilə yanaşı kommersiya bankının yüksək dərəcədə iqtisadi sərbəstliyə malik olmasını tələb edir. İqtisadi sərbəstlik fəaliyyətinin nəticələrinə görə tam iqtisadi məsuliyyətlə sıx bağlıdır. Buna görə də, kommersiya bankın fəaliyyətinin əsaslandırıcı digər mühüm prinsipi tam iqtisadi sərbəstlik prinsipi çıxış edir ki, o da bankın öz fəaliyyətinin nəticələrinə görə iqtisadi məsuliyyətini nəzərdə tutur. İqtisadi sərbəstlik şəxsi vəsaitlərdən və cəlb edilmiş resurslardan bankın müstəqil istifadəsini, müştəri və əmanətçilərin sərbəst seçilməsini, vergilər ödənildikdən sonra qalan gəlirlərin sərbəst istifadəsini nəzərdə tutur.

Kommersiya bankları müəssisələrin təsərrüfat və maliyyə fəaliyyətinə ümumdövlət nəzarəti aləti ola bilməzlər. Eyni zamanda kommersiya bankları müxtəlif iqtisadi və ərazi qurumların ən altı təşkilatları kimi də çıxış edə bilməzlər. Bazara uyğunlaşmaq müştərilərə yanaşmada hər hansı bir tərəfkeşliyə, banka qarşı

özbaşınalığı və qeyri-iqtisadi məcburiyyəti mümkünsüz edir. Bankın və onun bütün səhmdarlarının mənfəətin əldə edilməsində və balansın likvidli quruluşunun qorunmasında maraqlı olmaları kredit resurslarını məhz iqtisadi sərfəlik əsasında, inzibati bölgü deyil, yerləşdirilməsinə sövq edir. Bank fəaliyyətinin prinsipləri onu göstərir ki, onların fəaliyyətinin hərəkətverici qüvvəsini kapitalın hərəkəti əsasında mənfəətin əldə edilməsi təşkil edir. Kommersiya bankları bazarın tələbatları ilə uyğunlaşan hərəkətlərində sərbəstliyə malikdir. Onlar bu hərəkətlərin nəticələrinə görə təkcə cari gəlirlərilə deyil, həm də öz kapitalı ilə iqtisadi məsuliyyət daşıyır.

1.2. Kommersiya banklarının aktiv və passiv əməliyyatları.

Müasir kommersiya bankları birbaşa biznes və təşkilatlara, eləcə də əhaliyə, yəni müştərilərinə xidmət edən banklardır. Ticarət bankları bank sisteminin əsas elementidir. Ticarət bankları, mülkiyyət formasından asılı olmayaraq, iqtisadiyyatda müstəqil qurumlardır. Müştərilərlə əlaqələri kommersiyadır. Ticarət bankının fəaliyyətinin əsas məqsədi maksimum gəlirlərə nail olmaqdır.

Bank, müştərinin göstərişlərinə uyğun olaraq, fiziki şəxslərə və hüquqi şəxslərə öz adına və öz hesabına ödəmə, geri ödəmə, ödəmə, geri qaytarma və hesablaşma əməliyyatlarını geri almaq hüququna malikdir. Nəticədə, kommersiya bankları müştərilərə mürəkkəb bir şəkildə xidmət göstərir ki, bu onların qeyri-bank (qeyri-bank) xüsusi kredit təşkilatlarından fərqlənməsinə imkan verir ki, bu da məhdud sayda maliyyə əməliyyatları və xidmətlərini təmin edir.

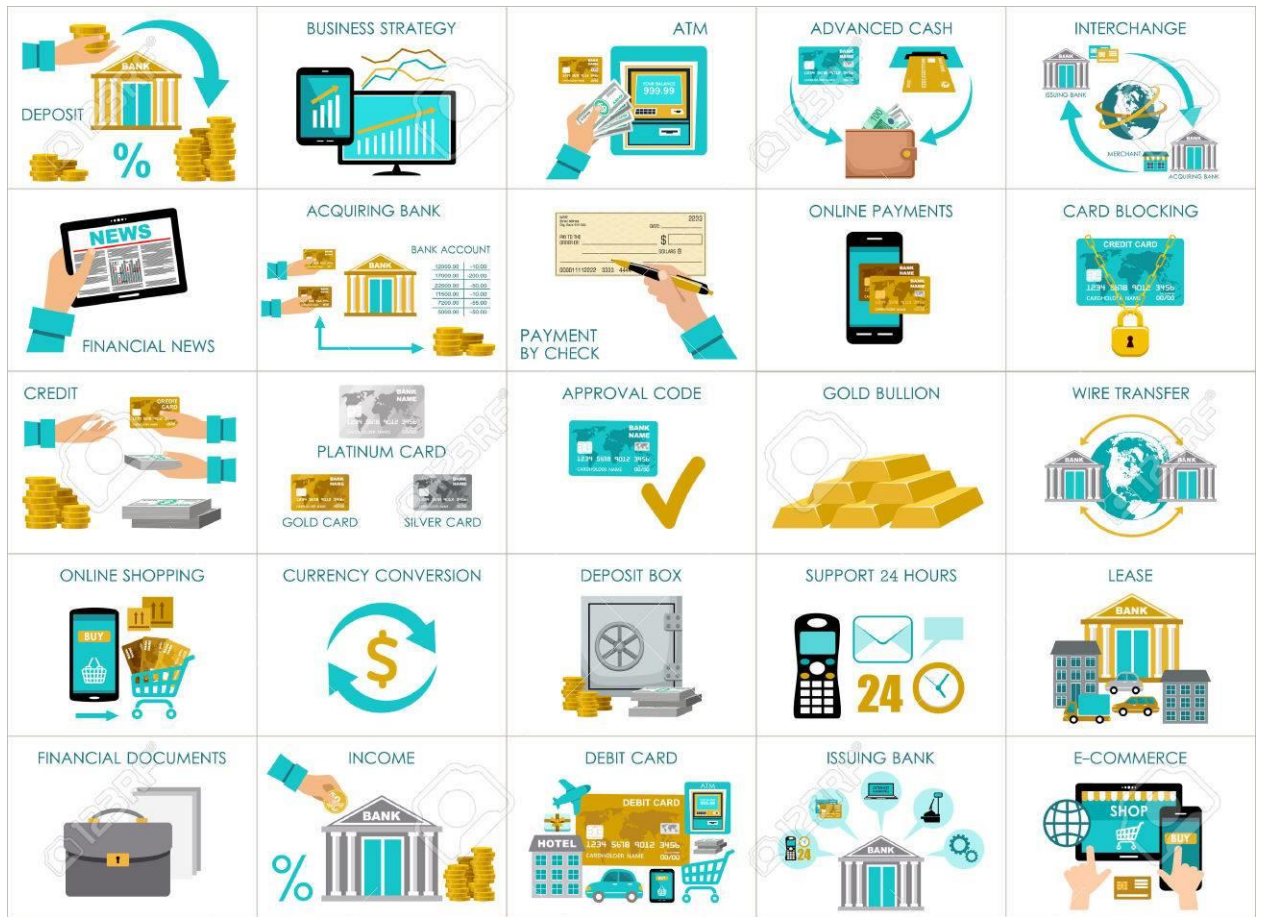
Ticarət bankları aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirirlər:⁹

- Depozitlər;
- İnvestisiya (investisiya funksiyası);
- Müştərilərə pul köçürmələri xidməti göstərmək.

Bir tərəfdən, kommersiya bankları pulsuz pul vəsaitlərini cəlb edir, digər tərəfdən, cəlb edilməsi hesabına şirkətlərin, təşkilatların və insanların maliyyə ehtiyaclarına cavab verən ixtisaslaşmış kredit təşkilatlarıdır.

Bir çox kommersiya bankları müştərilərinə (şəxsi və hüquqi şəxslərə) müasir şəraitdə geniş xidmətlər və xidmətlər təqdim edir. Universal kommersiya bankları pul vəsaitlərinin cəlb edilməsi, kredit resurslarının yerləşdirilməsi, əhalinin, iqtisadi təşkilatların, şirkətlərin və şirkətlərin pul hesablarının təşkili və idarə edilməsi, müştərilərə müxtəlif bank xidmətləri və xidmətləri ilə təminat funksiyalarını yerinə yetirir.

⁹ Деятельность коммерческих банков. Учеб. пособие / Под ред. Калтырина А. В. – Ростов н/Д: Феникс, 2008. – 384 с.

Bazar şəraitində bütün kommersiya bank xidmətləri şərti olaraq üç kateqoriyaya bölünə bilər:

Pasif əməliyyat;

□ aktiv fəaliyyət;

Aktiv-passiv əməliyyat.

Azərbaycanda bank işi, adətən, kommersiya banklarının fəaliyyətini üç qrupa ayırır.

Passiv idarəetmə bankın iştirakını və bank ehtiyatlarını əhatə edən bir əməliyyatdır. Pasif ticarət bank üçün çox vacibdir. Bazar iqtisadiyyatı, onun ən böyük qruplaşması və kommersiya bankının pul vəsait potensialı olan bir bankın passiv prosesinin formalaşması xüsusilə vacibdir. Aydındır ki, Bankın sabit itki şəbəkəsi kredit biznesini və digər aktivləri icra etməyə imkan verir. Bu səbəbdən hər bir kommersiya bankı öz ehtiyatlarını artırmağa çalışır.

Bankın passiv işi aşağıdakılardan ibarətdir:¹⁰

Korporativ və fiziki şəxslərin hesablarına və cari hesablarına pul cəlb etmək;

2 vətəndaşa, müəssisəyə və təşkilata qısa müddətli hesab açın;

3 qiymətli kağız;

Digər dörd bankdan olan istiqrazlar və s.

Maliyyə iştirakı ilə bağlı olan bütün passiv bank xidmətləri onların iqtisadi xarakterindən asılı olaraq aşağıdakılardır:

1 əmanət (banklararası kreditləşmə daxil olmaqla);

2 Emissiyalar (yerləşdirmə səhmləri və ya qiymətli kağızlar).

Bankın ehtiyatları pul vəsaitləri və bank kapitalını əhatə edir. Bankın səhmdar kapitalı müvəqqəti çəkilmiş fondan fərqli olaraq bankla birbaşa əlaqələndirilir. Bankın səhmdar kapitalı başqa müəssisələrdən fərqlidir, bankın özəl kapitalı ümumi kapitalın təxminən 10% -ni təşkil edir və bu rəqəm şirkətin 40-50% -ni təşkil edir. Bankın xüsusi kapitalı bir sıra mühüm funksiyaları yerinə yetirir.

Qoruma funksiyası.

Dünya Bankının aktivlərinin əhəmiyyətli bir hissəsi (təxminən 88%) müştərilər tərəfindən maliyyələşdirilir. Buna görə Bankın səhmdar kapitalının əsas funksiyası və onun tanınması müştərilərin maraqlarını qorumaqdır. Xüsusi kapitalın qorunması funksiyası bankın ləğvi zamanı müştərilərə kompensasiya ödəmə qabiliyyətidir. Beklenmeyen xərclər riskinə baxmayaraq, özəl kapital banklara əməliyyatları davam etdirməyə imkan verərək, banklar üçün ödəniş qabiliyyətini davam etdirməyə şərait yaradır. Qeyd edək ki, banklar tərəfindən yaranan itkilərin əksəriyyəti banklar deyil, likvid aktivlər hesabına həyata keçirilir. Çox şirkətdən fərqli olaraq, bankın ödəmə qabiliyyəti öz kapitalının bir hissəsi tərəfindən təmin edilir. Kapitalın təsirinə məruz qalmadığı zaman, yəni aktivlər və öhdəliklər bərabər olduqda, bank ödəmə qabiliyyətinə malikdir. Ancaq bu üsul heç vaxt olmadı.

Əməliyyat xüsusiyyətləri.

¹⁰ Банковские операции. Учебник для бакалавров / О. М. Маркова, Н. Н. Мартыненко, О. С. Рудакова, Н. В. Сергеева. – М.: Юрайт, 2012. — 537 с.

Biznesin uğurla həyata keçirilməsi üçün banklar torpaq, binalar, avadanlıqlar və təsadüfi ziyanların əldə edilməsi üçün maddi məsuliyyət daşıyırlar.

Retail and Commercial Banking Value Map

SAP Solutions

Comprehensive solutions for commercial and retail banking.

Retail Banking Operations

Commercial Banking Operations

Risk and Compliance

Sales and Service

Multichannel

Finance

People and Talent

Procurement

IT Management

Technology Solutions

Retail Banking Operations	Commercial Banking Operations	Risk and Compliance	Sales and Service	Multichannel
Retail Deposits	Cash and Liquidity Management	Credit Risk Management	Customer Acquisition	Mobile Customer
Retail Lending	Commercial Lending	Liquidity Risk Management	Customer Management	Internet Banking
Centralized Payment Processing	Leasing	Governance, Compliance and Surveillance	Social Media Engagement	Call Center
	Financial Services Network	Enterprise Risk Reporting		Automated Teller Machines
Finance	Finance Transformation	Performance Management	Finance and Risk Data Management (IFRA)	Collaborative Finance Operations
People and Talent	Core Human Resources and Payroll	Talent Management	Workforce Planning and Analytics	
Procurement	Supplier Discovery and Lifecycle Management	Strategic Sourcing and Contracting	Procurement and Order Collaboration	Collaborative Invoice to Pay
IT Management	Application Lifecycle Management	IT Infrastructure Management	IT Portfolio and Project Management	IT Service Management
Technology Solutions	Analytics	Data Management	Application Development and Integration	Enterprise Mobility
				Consumer Experience
				SAP HANA Platform

Aktiv əməliyyatlar

Fəal biznes fəaliyyəti sayəsində banklar gəlir əldə etmək üçün onların xaric resurslarından istifadə edirlər. müəssisə və təşkilatların, istehsal, sosial sərmayə və bank, qiymətli kağızlar, lizinq, faktoring, yenilikçi maliyyə və kredit, banklar və iqtisadi fəaliyyət faydaları müəssisələrində digər bankların alınması elmi fəaliyyətinə qısamüddətli və uzunmüddətli kreditlər istehlak kreditləri Kreditin aktiv fəaliyyəti.

Bankın aktiv fəaliyyəti aşağıdakı iqtisadi məzmunu bölünür:

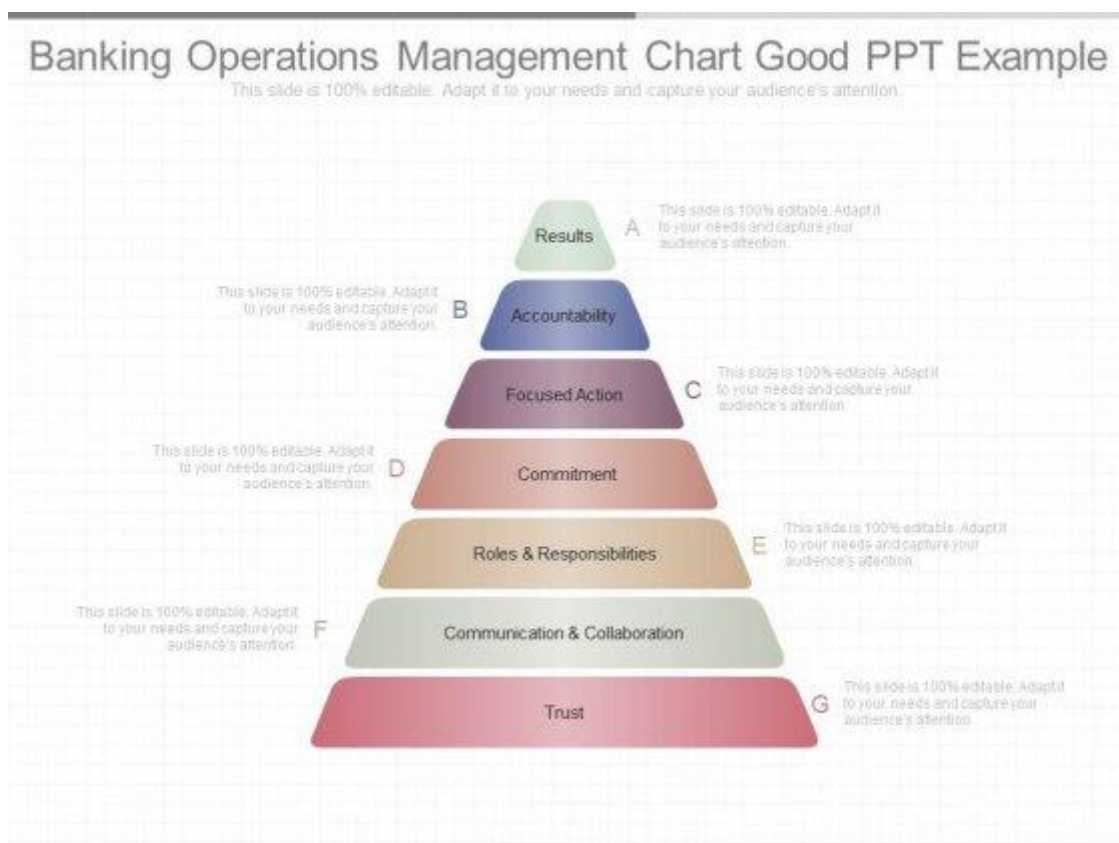
- Kredit işi;

Hesablaşma əməliyyatı

- Box office biznes;
- İnvestisiya və fond birjası;
- Zəmanət əməliyyatları.

Borcalana əməliyyat krediti, investisiya bərpa müddəti və əməliyyat şərtləri üçün müddətli kreditlər verilir. Qeydlərin və ya zəmanətlərin qəbul edilməsi ilə bağlı

kredit əməliyyatları, hesablama (əməliyyat) əməliyyatlarıdır. Cənubi Afrikada əməliyyat növü tamamilə fərqlidir.

Onları aşağıdakı simptomlara görə qruplaşdırın:

Borcalanın növü;

☐ Təhlükəsizlik növü;

Kredit müddəti;

☐ təyinat (kredit məbləği);

☐ açıq hesab növü;

☐ verilmiş maliyyələşdirmə prosedurları;

☐ dövrü bağlamaq üsulu;

Faiz dərəcələrini hesablamaq və başa çatdırmaq üçün prosessual prosedurlar;

☐ risk səviyyəsi;

Təsdiq faylının növü;

Aktivlərin dövrüyyəsi və s.

Bank balans biznes - komponentləri etdi komissiyalarının və qeyri-ənənəvi əməliyyatlarından komissiya qarşılığında - müştərilərin adından müəyyən ödəyəcək. Bu qrup bank xidmətləri tez-tez xidmətlər kimi istinad edilir. Məsləhət xidmətləri və s.

BANKING OPERATIONS

Asset classification :

- Standard assets
- Sub-Standard assets
- Doubtful assets
- Loss assets

1.3. Kommersiya banklarının ölkə iqtisadiyyatında rolu.

2016-cı il hesabatına görə, Azərbaycanda qeyri-neft sektoru əhəmiyyətli irəliləyiş göstərib. Bu inkişafda bankçılıq sektorunun rolu vurğulanmalıdır. Son illərdə yeni istehsal və emal müəssisələrinin yerləşdiyi sahələrdə rəqabət qabiliyyətli bank kreditlərinin idxalı əvəzlənməsi istehsalın artımında əhəmiyyətli rol oynamışdır. İndi orta illik kapital 60-700 milyon ABŞ dolları təşkil edir. AZN investisiya yatırılıb.

Azərbaycan indi kreditor ölkədir. Ümumi daxili məhsul üç dəfəyə çatıb və dövlət büdcəsi 20 dəfədən çox artıb.

Hamımızın bildiyimiz kimi, dövlət investisiya xərclərinin əksəriyyəti infrastruktur layihələri üçün nəzərdə tutulub. Su ehtiyatları, yollar, dəmir yolları, içməli su və kanalizasiya layihələri böyük vəsait tələb edir.

Bütün bildiyimiz kimi, investisiya fəaliyyəti çox risklidir. Buna görə, bu sahədə fəaliyyət göstərən sahibkarlar ölkədən müəyyən güzəştlər əldə etmək üçün çox vacibdir. Ölkənin Müstəqil Dövlətlər Birliyində təcrübəsi qeyri-adi bir haldır. Daxili bazarın qorunması üçün burada "idxal əvəzetmə sənayesi siyasəti" həyata keçirilir. Yüksək idxal tarifləri idxal olunan məhsullara tətbiq edilir. Özbəkistanın öz qiymətli kağızları və pul verən fabriki var. Dövlət investisiyaları əsasən kimya, mədənçilik və digər əsas sənaye sahələrinin inkişafına yönəldilmişdir.

Dövlət tərəfindən ifadə edilən dövlət başçısı, idxal edilən alternativin inkişaf vəziyyətinə odaklanacaq alternativ artımlıdır.

Role of Commercial Banks in the Economic Development of a Country

- 1. Banks promote capital formation
- 2. Investment in new enterprises
- 3. Promotion of trade and industry
- 4. Development of agriculture
- 5. Balanced development of different regions
- 6. Influencing economy activity
- 7. Implementation of Monetary policy
- 8. Monetization of the economy
- 9. Export promotion cells

Məqalələr

Qeyri-neft sektoru bu proqnozlar əsasında inkişaf etdirilməlidir və bu sektora diqqət yetirilməlidir. Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankının nümayəndələri gələcək iqtisadi tərəqqini tövsiyə edirlər. Onların sözlərinə görə, hökumət "struktur islahat", davam etməlidir elektrik, rabitə, praktikada özəl sektorun, anti-inhisar qanunvericiliyin genişləndirilməsi, cəlb edilməsi, büdcə vəsaitləri ödəmək üçün

ölkə yaxşılaşdırılması üçün qeyri-neft sektorunun korrupsiya konkretləşməli rəqabət mübarizə aparmaq üçün ehtiyac həyata keçirilməsi Böyük miqyaslı investisiya ehtiyacları layihələri təşviq etməlidir.

Məqalələr

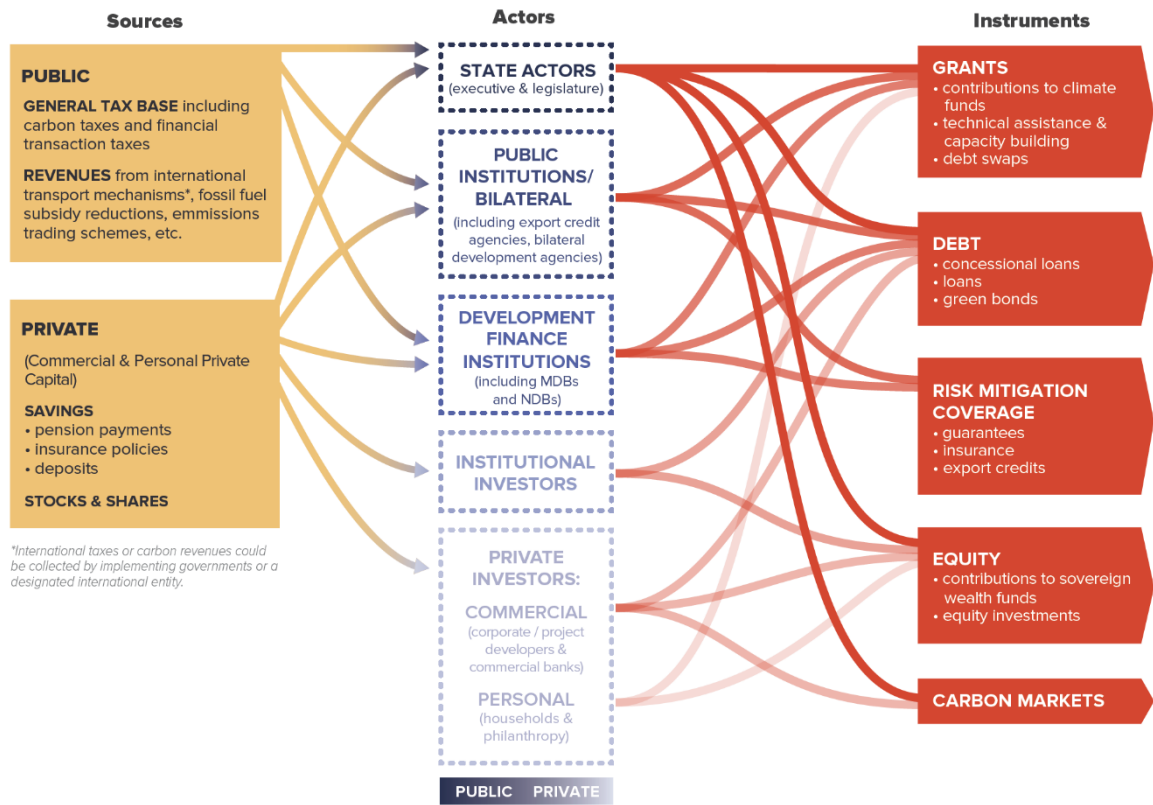
Bütün bu çoxşaxəli iqtisadiyyatda neft sənayesi üzrə asılılığını aradan qaldırılması, emal sənayesi, xüsusilə sürətli inkişafı dərhal həyata keçirilməlidir. İstehsalat sənayesinə investisiyaların iqtisadi və sosial faydaları digər sənaye sahələrinə nisbətən daha yüksəkdir. Emal sənayesinin inkişafı da kənd təsərrüfatı sektorunun inkişafını tələb edir. Buna görə, "Sənaye Parkı" və "Sənaye Məhəlləri" bütün bölgələrdə təcili olaraq problem yaradır.

2016-cı ildə Azərbaycan avtomobil nəqliyyatı infrastrukturunun yenidən qurulması üçün böyük layihələr həyata keçirib. Bakı paytaxtı istisna olmaqla, avtomobil yolu yenidən qurulmuş və ərazidə digər mühüm yollar sürətlə saxlanılmışdır. Son illərdə kənd yollarının yenidən qurulması və yeni yolların inşası Prezident Elçin Əliyevin əhəmiyyətli vəsaitlərin ayrılması ilə daha da ağırlaşdı. Ümumiyyətlə, bu il ərzində ölkəmizdə 450 kilometr uzunluğunda müasir və rahat yollar tikilib.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi, Azərbaycana xarici sərmayələrin davamlı axını şübhəsiz əlverişli biznes mühitimizlə bağlıdır. Bu baxımdan ötən ilin ilk 11 ayında 3 milyard 776,5 manat investisiya qoyuluşu xarici mənbələrdən cəlb edilib. Xarici investisiyalar bir ildən artıqdır ki, qeyd edilib.

Biz artıq qeyd etdiyimiz kimi, hazırda Azərbaycan iqtisadiyyatını diversifikasiya etmək üçün konkret iş aparılır. Bütün bu amillər bankın rolunu artıracaq, çünki sabit kapitala qoyulan kapitalın həcmi artır.

Milli iqtisadiyyatı cəlb etmək üçün xarici investisiyalar Azərbaycan hökumətinin müəyyən etdiyi iqtisadi inkişaf strategiyasının vacib hissəsidir. Son vaxtlar ölkənin siyasi sabitliyi və iqtisadi inkişafı uzun müddət xarici investorların Azərbaycan iqtisadiyyatına marağını artırmışdır.

Hazırda Azərbaycan Respublikası fəaliyyətini tənzimləyən iki qanun: 13 yanvar 1995-ci il Prezidenti nömrəli Fərmanı 952 və Prezident "Azərbaycan Respublikasının Qanununa haqqında" 15 yanvar 1992-ci il, Fərman sayılı 57 investisiya fəaliyyəti təsdiq edilmişdir "Azərbaycan Respublikası Xarici İnvestisiya Qanunu qorunur".

Bundan əlavə, bir çox ölkələr, Azərbaycanda iqtisadi vergitutmanın aradan qaldırılması, sərmayələrin təşviqi və qorunması qarşılıqlı qorunması haqqında saziş imzalanıb. Bu tədbirlər xarici investorların, beynəlxalq maliyyə institutlarının və iqtisadi təşkilatların Azərbaycandakı maraqlarını daha da artırdı.

Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatına investisiya cəlb etmək üçün hökumət "açıq qapı" siyasətini həyata keçirir.

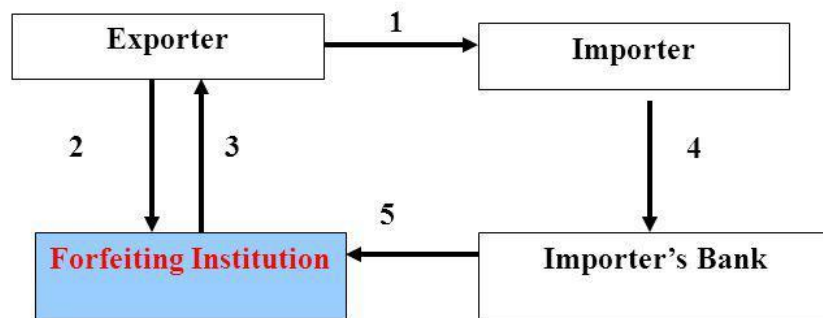
Sənaye, tikinti, nəqliyyat və ticarət, qeyri-neft sənayesinin əsas sahələri və birgə müəssisələri və xarici investisiyaları əhatə edir.

FƏSİL 3. KOMMERSİYA BANKLARIN QEYRİ - ƏNƏNƏVİ ƏMƏLİYYATLARI.

3.5 Forfeyting əməliyyatı

Forfeyting borc alacaq və müntəzəm sənədlərdə əks olunur. Bu deməkdir ki, borcalan borcalandan alıcı borcalandan zəmanət ala bilmədikdə azalan iddia tələb etməkdən imtina etməyi xahiş edir. Müntəzəm bir öhdəliyin satın alınması, əlbəttə, diskontlaşdırılmış qiymətə alınır.

J. . Forfeiting

- Forfeiting vs. Credit transfer: Forfeiting is a long term financing operation
- Forfeiting vs. Factoring: Forfeiting is used for a single transaction
- Forfeiting vs. Discounting the Bank's Drafts: Forfeiting is a long term financing operation and the Forfeiting institution will be refinanced from international financial markets using long term credit techniques or capital market techniques (IPO, securitization)

Sosial proses iki növ əməliyyat üçün istifadə olunur:

- Maliyyə əməliyyatlarında - uzun müddətli maliyyə öhdəlikləri qısa müddət ərzində həyata keçirmək üçün;
- İxracat Biznes - Nağd axın tacirlərinin xarici alıcılara kreditlər verməsinə kömək edən bir hesab.

Saxta alət kimi istifadə olunan əsas müntəzəm sənəd billboarddur. Lakin digər qiymətli kağızlar da itirildiyi kimi qəbul edilə bilər. Bu faylların "təmiz" olması vacibdir (yalnız abstrakt sözlərdən ibarətdir). İkinci Dünya müharibəsindən sonra müsadirə baş verdi. Beynəlxalq ticarətin maliyyələşdirilməsində təcrübəsi olan bəzi İsveçrə bankları bu üsuldan ABŞ-dan Qərbi Avropa qida idxalını təmin etmək üçün istifadə edirlər. İllər ərzində məhsulların çatdırılması və təchizatçılar arasında rəqabət getdikcə daha qərribə hala gəldi və alıcılar 90 gündən 180 günə qədər kreditlərin verilməsini tələb etməyə başladılar. Bundan əlavə, bahalı məhsullar sayəsində dünya ticarətinin strukturu dəyişdi. Buna görə də beynəlxalq

birjaların inkişafında kreditlərin rolu artmışdır və iş adamları yeni maliyyələşdirmə üsullarını axtarmağa məcburdurlar.

Beynəlxalq ticarət bariyerlərinin aradan qaldırılması ilə ABŞ, Asiya və Latın Amerikasında bir çox ölkələr dünya bazarını canlandırmağa başladılar. Qərb Avropalı sahibkarlar kredit verməkdə çətinlik çəkirlər. Hökumətin kreditlərinin aşağı səviyyədə olduğu ölkələrdə ixracın müsadirəsi çoxdur. Əvvəlcə kommersiya bankları şarj prosesini həyata keçirdi, lakin "bir dəfə doldurulması" həcmnin artması ilə ixtisaslaşmış qurumlar ortaya çıxmağa başladı. Hazırda müsadirə edilmiş əsas mərkəzlərdən biri Londondur. Buna görə, ən çox Avropa ölkələrinin ixracatı Sitti tərəfindən maliyyələşdirilir. Kaybolan işin əksəriyyəti Almaniyada cəmlənmişdir.

Buna görə, hər il müxtəlif maliyyə mərkəzlərində davamlı cərimələr var. Eyni zamanda, mərkəzlərin sayının artması ilə "qadağan olunmuş" əməliyyatlar sayının artımını birləşdirmək böyük səhvdir. Bu, artan risk ilə izah edilə bilər (bu da ixracatçılar riskidir) və maliyyə mənbələrinin olmaması ilə nəticələnir. Müsabiqənin əhəmiyyətli bir üstünlüyü vardır və bu, orta müddətli maliyyələşmənin ən cəlbedici formasıdır. Bu formanın əsas üstünlüyü ondan ibarətdir ki, cərrahiyyə ilə əlaqəli bütün risklər yarana bilər. Bundan əlavə, bəzi ölkələr faiz dərəcələrini yenidən maliyyələşdirdikdən sonra onların cəlbediciliyi daha da artdı.

Əlavə müsadirə qiymətli kağızlarının əsas növləri köçürmələr və sadə vərəqələrdir. Onlarla birgə əməliyyat gözlənilməz çətinliklər olmadan sürətli və sadə idi. Qanun layihəsinə əlavə, akkreditasiya forması şəklində götürülən öhdəliklər, qaçaqmalçılıq mövzusu ola bilər. Məlum olduğu kimi, akkreditiv digər banklardan birinə yüklənmiş və ya borc verənə müəyyən miqdarda pul ödəmək üçün istifadə edilən ödəniş və ya valyuta bank hesabıdır. Sənədli kreditlər geri çağırılmaq və ya geri çağırıla bilər. Göndərilməyən bir akkreditiv emitentin akkreditivdə göstərilən bankın kommersiya sənədlərini ödəmək və bütün şərtlərini yerinə yetirmək öhdəliyinə istinad edir.

Uzunmüddətli təchizatçıları (alıcılar) və alıcıları həll etmək üçün müasir kredit akkreditivləri, eləcə də beynəlxalq məskunlaşma problemləri həll olunur. Dünya ticarətində sənədli kreditlər əsasən xarici ticarət əməliyyatları üçün istifadə olunur. Məktublar məcburi əşyalar kimi nadir hallarda istifadə olunur. Əvvəlcə bu əməliyyatın mürəkkəbliyi ilə izah olunur. Bununla belə, səmərəsiz bazarlar yüksək sürətli əməliyyatlar və fayl mübadiləsinin sadəliyi daxildir.

Müəllifin fikrincə, kredit əməliyyatının başlıca əlilliyi bir çox xüsusiyyətlərdir. Burada qeyd etməliyik ki, ticarət iştirakçıları müntəzəm olaraq ödənişləri və ödənişləri ödəməlidirlər. Bu, ona və digər iştirakçılara (borclular və torpaq) əlverişlidir.

Beləliklə, forfeytinq adı və köçürmə veksellə ifadə olunmuş dövriyyə sənədilə ifadə olunmuş borcun kreditordan dövriyyəsiz əsasda alınmasıdır. Bu o deməkdir ki, borc sənədinin alıcısı (forfeyter) borcludan pulu ala bilmədikdə sənədin kreditora qaytarmaq hüququndan imtina etməsi haqda üzərinə öhdəlik götürür. Dövriyyəli öhdəliyin alqısı diskontla edilir.

Forfeytinq mexanizmi sövdələşmələrin iki növündə tətbiq olunur:

1. Maliyyə əqdləri – uzunmüddətli maliyyə öhdəliklərinin tez yerinə yetirilməsi məqsədilə;
2. Xarici alıcıya kredit verən ixracatçıya pulun çatması üçün ixrac əməliyyatlarında.

Forfeytinq əməliyyatı kimi istifadə olunan başlıca dövriyyə sənədi vekseldir.

Lakin başqa qiymətli kağızlar da forfeytinqin obyektinə ola bilər. Əsas odur ki, bu kağızlar mücərrəd öhdəliyə malik olsunlar. \

İkinci Dünya müharibəsindən sonra müsadirə baş verdi. Zəif ixrac edən ölkələrdə Forfaitin çox daha sürətli inkişaf etmişdir. Recharging əsasən kommersiya bankları tərəfindən həyata keçirilir, lakin "azad" əməliyyatların genişləndirilməsi sayəsində bu sahədə ixtisaslaşmış qurumlar yaradılmışdır. Forfeytinq əməliyyatlarını yerinə yetirən ixtisaslaşdırılmış maliyyə qurumları kimi kommersiya banklarının törəmə bölmələri çıxış edir. Forfaitin borc kimi yaxşı bir beynəlxalq reytingi olan bir ölkənin ixracatçısı ola bilər. Hal-hazırda London əsasən müsadirə mərkəzlərindən

biridir, çünki bir çox Avropa ölkələri artıq şəhərlərə ixrac edir və sürətlə yeni bank texnologiyalarını qəbul edir. Biznesin itirilməsinin bu vacib hissəsi Almaniyada və İsveçrədə yığılıb. Müsahibə müddəti 180 gündən 5 ilə, bəzən isə 7 ilədəkdir.

Forfeytinq əqdinin keçirilməsi bir neçə mərhələdən ibarətdir. Birinci mərhələ əqdin hazırlanmasıdır. Bu mərhələdə ixracatçı onun bankı və ya idxalatçı əqdin təşəbbüskarı kimi çıxış edir. İxracatçı üçün forfeyterin zəmanətə olan tələblərini və idxalaçı ilə qəti əqdləməyə qədər diskontun təxmini həcmi müəyyənləşdirmək vacibdir. Bu informasiyanı nəzərə almadan ixracatçı müqavilənin tam qiymətini müəyyən edə bilməz. Daha sonra bu mərhələdə forfeyter tərəfindən ixracatçının ərizəsinə baxılır və nəticədə aydın olur ki, ixracatçının müqaviləsinin qiymətinə daxil etdiyi maliyyələşmə marjası əsaslandırılmayıb.

Forfeyter gözlənilən əqdin xarakterini (maliyyə və ya ticarət) müəyyənləşdirir, çünki maliyyə sənədləri satıldığı halda bu haqda əvvəlcədən xəbərdarlıq mütləq şərtidir. Növbəti addım gözlənilən əqd barəsində informasiyanın valyutası, maliyyələşdirmə müddəti, ixracatçı, idxalçı, onların yerləşməsi və s. toplanmasıdır. Daha sonra forfeyter kredit təhlili aparır və ixracatçıya son qiyməti bildirir. Əqdin bağlanması haqda ilkin razılaşmadan sonra onun sənədli rəsmiləşməsi keçirilir. Daha sonra ixracatçı köçürmə vekselləri seriyasını hazırlayır, yaxud alıcıdan sadə veksellərin qəbulu haqqında razılaşmanı imzalayır. Bundan başqa, ixracatçı öz veksellərinə zəmanət, yaxud aval almalıdır.

Beləliklə, forfeytinq əqdi uzun hazırlıq mərhələsini nəzərdə tutur. Buna baxmayaraq son illərdə forfeytinq get-gedə daha geniş yayılır. Bu onunla izah olunur ki, forfeytinq, onu maliyyələşdirmənin cəlbədicisi metodudur və xüsusiyyətlərə malikdir. Forfeytinq prosesində maliyyələşdirmə ixracatçıya riskin azalması ilə yanaşı, likvidliyin və balansın yaxşılaşması kimi üstünlüklər verir, yəni¹¹:

- müsadirə talebinin alındığı andan etibarən valyuta və digər risklər var;

¹¹ Bağirov M.M. Banklar və bank əməliyyatları. – Bakı: Nurlan, 2003. – 511 s.

- təxirə salınmış ödəniş əməliyyatlarını nağd yaradan əməliyyatlara, yəni ixracatçı mallarına çevirməlidir.

- forfeytinq maliyyələşdirilməsi dəyişməz faiz dərəcəsi əsasında həyata keçirilir.

Buna görə də kalkulyasiya üçün dəqiq əsas mövcuddur.

- sənədləşdirmənin sadəliyi və onun tez rəsmiləşdirilməsi.

- forfeyter kredit əməliyyatına nisbətən daha yüksək gəlir əldə edir.

Lizinqlə müqayisədə forfeytinq daha sadə sənədləşdirmə ilə fərqlənir. Bundan başqa əgər lizinq müqaviləsində ixracatçının adından maliyyə şirkəti çıxış edirsə, o, ixracatçının üzərinə reqress hüququnun saxlanılmasını mütləq tələb edir, yəni ixracatçı idxalçının müflisləşmə riskinə məruz qalır. Forfeytinq zamanı isə bütün riskləri forfeyter öz üzərinə götürür. Bu həmçinin faktoringə aiddir ki, bu zaman maliyyə qurumları ixracatçının üzərinə reqress hüququnu özlərində saxlayır. Sənəd dövriyyəsinin sadəliyi və ixracatçının risqdən azad olması forfeytinqi sərfəli şəkildə dövriyyəyə görə kreditləşmədən də fərqləndirir.

FACTORING vs. FORFAITING

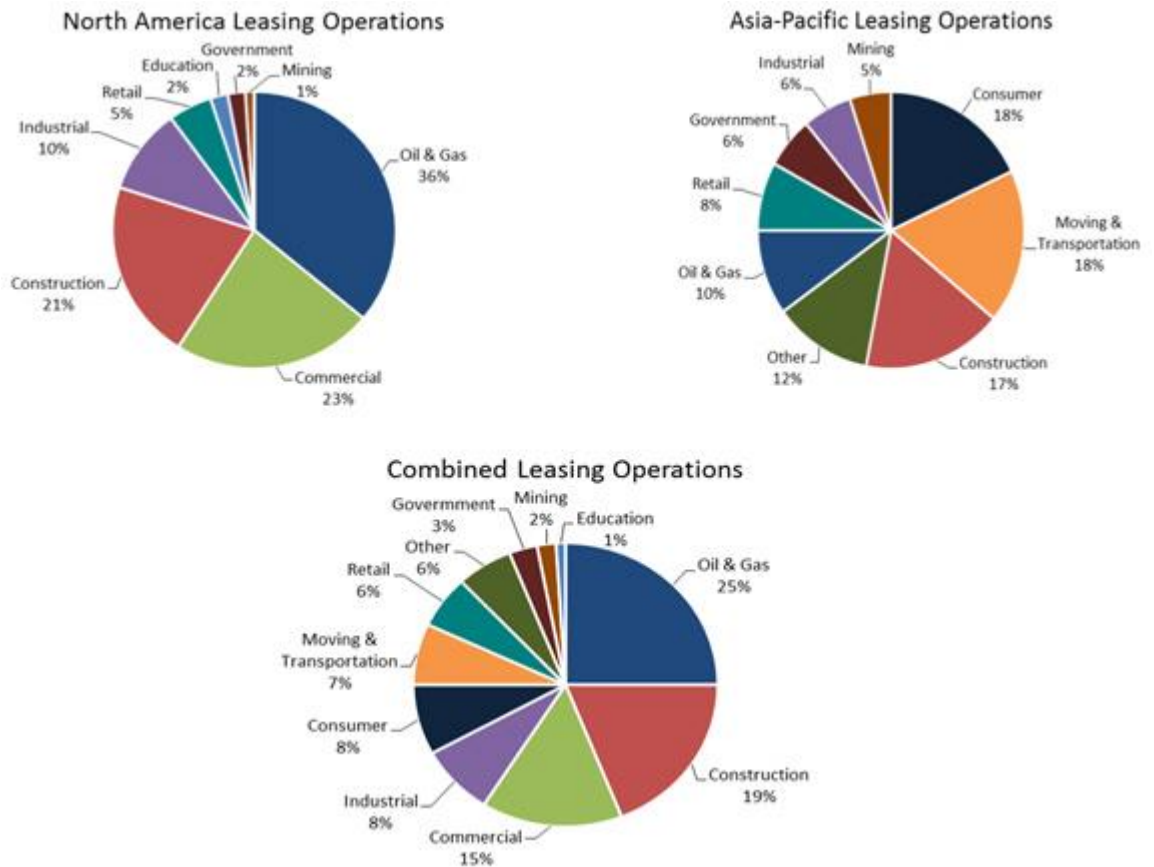
POINTS OF DIFFERENCE	FACTORING	FORFAITING
Extent of Finance	Usually 75 – 80% of the value of the invoice	100% of Invoice value
Credit Worthiness	Factor does the credit rating in case of non-recourse factoring transaction	The Forfaiting Bank relies on the creditability of the Availing Bank
Services provided	Day-to-day administration of sales and other allied/advisory services	No services are provided

3.2. Lizing əməliyyatı

Ümumdünya, "icarə" termini əmtəə lizinginin uzunmüddətli istifadəsinə əsasən müxtəlif növ əməliyyatlara aiddir. İcarə müddətinə görə, üç növ lizing əməliyyatı fərqləndirilə bilər:

- Qısa müddətli icarə (icarə) - gündən-günə;
- Orta müddətli icarə (ödəniş) - bir ilə üç il arasında;
- Uzunmüddətli icarə (icarə) - üç ildən 20 ilədək və ya daha uzun müddətə.

Lizing konsepsiyası müqavilə müddətində icarəçi tərəfindən istifadə olunan və layihənin mülkiyyətinə malik olan maşın və avadanlıqların uzunmüddətli icarəsi kimi başa düşülür. Bununla yanaşı, lizing əsas fondlar üçün böyük (icarə) şirkətlər vasitəsilə kapitalın artırılması, üçüncü şəxslərə mülk əldə etmək və uzunmüddətli lizingə aiddir. Buna görə lizing şirkəti həqiqətən icarəçiyə "kredit" verir. Buna görə, lizing bəzən "kredit lizingi" adlandırılır. Satış və satınalma müqaviləsində mülkiyyət hüququ satıcıdan alıcıya köçürülür və icarə icarəyə verildikdə icarə hüququ saxlanılır və icarəçi müvəqqəti istifadə hüququna malikdir. Lizing müqaviləsi ləğv edildikdə, lizing obyektı razılaşdırılmış qiymətə qədər uzadıla bilər və müqavilə sona çatdıqda lizing müqaviləsinin müddəti başa çatır və ya avadanlıq sahibinə qaytarılır.

Lizing və icarə arasındakı fərqlər də var:

Mülkiyyətçidən fərqli olaraq, icarə əmlakın sığortalanması üzrə mükafatların, müavinətin ödənilməsini və əmlakın məhv edilməsi və ya məhv edilməsi zamanı ziyanın ödənilməlidir;

2. Sızıntı aşkarlama icarəsi obyektı olduqda, icarəçi icarəyə götürənə və təchizatçıya etirazını qaldırmalıdır.

Bu baxımdan təchizatçı zəmanəti həm də avadanlıq texniki xidmətə icarə müddətinə paralel olaraq verilir. İqtisadi baxımdan lizing avadanlıq satış kreditlərinə bənzəyir. Borc verən bir borc verdiyi halda borcunu müəyyən bir müddət ərzində ödəyir. Bu halda, kreditin kredit hədəfinə tam ödənilməsi üçün Bank krediti geri qaytarma hüququnu özündə saxlayır.

İcarə müddətində icarəçi icarə müqaviləsinin bitməsindən və icarə malının tam dəyərindən sonra icarə sahibinə çevrilir. Lakin, bu oxşarlıq maliyyə lizinqi üçün tipikdir. Kirayə verilmiş əməliyyat kirayəsinin digər növü tipik olaraq avadanlıqların icarəsidir. Hüquqi forma baxımından icarə müqaviləsi uzunmüddətli icarə müddətidir. Kirayə əməliyyatının daha dəqiq müəyyən edilməsi praktik

əhəmiyyətə malikdir, çünki qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, icarə müqaviləsi kimi qəbul edilə bilməz.

Lizing bank kreditləri, icarə, investisiya elementləri və uzunmüddətli təbiət daxil olmaqla, üçtərəfli əlaqələrin kompleksidir. Eyni zamanda, lizing sənaye müəssisələri, maşınlar, yeni texnologiyalar, istehsal müəssisələri və xüsusi müəssisələr şəklində binalardan istifadə edir. Hazırda lizing hər hansı bir istehsalın inkişafı üçün əsas mənbəyidir və kapital daxilolma mənbəyidir. Bəzi tarixçilər və iqtisadçılara görə, qədim Sümerdə lizing əməliyyatları aparılmışdır. Buna görə də, qədim Ural şəhəri olan Urdan hazırlanmış gil. Bu formalarda bu dövrdə kənd təsərrüfatı texnikası, torpaq, su, heyvandarlıq və digər heyvanların icarəsi barədə məlumatlar yer alır. Hətta bəzi tarixçilər Aristotelin 350-ci kitabında kirayəçilik ideyası "Sərvət mülkiyyətdə deyil, indi də istifadə olunur" deyirlər. Ancaq İngilis yazıçısı T. Clarke, icarə tarixinin tarixinin daha da böyük olduğunu iddia etdi. Məsihdən əvvəl yazılmış Hammurapi qanununda bir neçə icarə təyin etdi. XI əsrdə Venesiyalılar ticarət lövhələri sahiblərinə zərər alırlar. Gəzintidən sonra, lövbər sahibinə qaytarılır və yenidən icarəyə verilir.

Lizingin (ingilis dilində) iqtisadi dövr kimi formalaşması Bellin rəhbərliyini telefonlarını satmaq əvəzinə 1877-ci ildə onları icarəyə götürmək qərarı ilə bağlı olmuşdur. Lakin ilk lizing şirkəti Amerika lizing şirkətidir (indi Amerika Lizing İnterneti kimi tanınır) və 1952-ci ildə San Fransiskoda qurulmuşdur.

Göründüyü kimi Amerika Birləşmiş Ştatları yeni bir biznes növünün ana vətəni olmuşdur və bu yeni biznesin yəni maliyyə lizinginin yaradıcısı Henri Şonfeld olub. O, bu fəaliyyəti ancaq dəmiryolu nəqliyyatı sahəsinə tətbiq edib, daha sonra "United States Leasing Corporation" lizing şirkətini yaradıb. Lizing əməliyyatları ötən əsrin 1950-ci illərinin sonlarında Avropada, 1962-ci ildən isə Yaponiyada istehsalın texniki təchizatında geniş istifadə edilmişdir. Hal-hazırda İEO-də kapital yatırımlarının 30-40%-i lizing yolu ilə həyata keçirilir¹².

¹² Elnur Sadıqov. Bank əməliyyatları. Dərs vəsaiti. Bakı: "İqtisad Universiteti" Nəşriyyatı, 2010.- 212 səh.

Lizinq əməliyyatlarının əsasını aşağıdakılar təşkil edir:

- sövdələşmə obyektı;
- sövdələşmə subyektləri;
- lizinq müqaviləsinin müddəti;
- lizinq ödənişləri;
- lizinq üzrə təqdim olunan xidmətlər.

İstehsal prosesində sıradan çıxaraq məhv olmayan, sərbəst dövriyyə qabiliyyətinə malik olan istənilən maddi qiymətlilər, yəni əsas vəsaitlər lizinq sövdələşməsinin obyektı ola bilər. . Buna görə, lizinq daşınar əmlak və icarəyə verilir. Lizinq müəssisələri ticari və investisiya bankları, sığorta şirkətləri, brokerlər və icarə haqqlarını icarə, icarə, borc və ödəmə edən digər vasitəçilərdir. Sövdələşmə obyektinə bilavasitə münasibəti olan tərəflər lizinq sövdələşməsinin subyektləri hesab edilirlər. Bu zaman onlar lizinq əməliyyatlarında iştiraklarına görə birbaşa və dolay subyektlərə bölünür.

Lizinq sövdələşməsinin birbaşa iştirakçılarına aiddir:

- lizinq firmaları və lizinq kompaniyaları (lizinq verənlər və ya kirayə verənlər);
- istehsal (sənaye, kənd təsərrüfatı), ticarət və nəqliyyat müəssisələri, əhali (lizinq alanlar və kirayəyə götürənlər);
- sövdələşmə obyektlərinin satıcıları – istehsal (sənaye) və ticarət kompaniyaları.

Lizinq sövdələşməsinin dolay iştirakçılarına isə aşağıdakılar daxildir:

- lizinq verəni kreditləşdirən və sövdələşmənin təminatçısı kim çıxış edən kommersiya və investisiya bankları;
- sığorta kompaniyaları;
- broker və digər vasitəçi firmalar.

Kirayə növündən asılı olmayaraq kirayə münasibətlərində iştirak edən bütün firmalar lizinqli hesab edilirlər. Fəaliyyət xarakterinə görə onlar universal və dar ixtisaslılara bölünürlər.

Dar ixtisaslı lizinq firmaları adətən bir məhsul növü (yüngül avtomobillər, konteynerlər) və ya eyni mal qruplarına daxil olan mallar (tikinti avadanlıqları, toxuculuq müəssisələri avadanlığı) ilə məşğul olurlar. Belə firmalar adətən

özlərinin maşın parkına və ya avadanlıqlar ehtiyatına malik olaraq müştərinin ilk tələbi əsasında onu istehlakçıya təqdim edirlər. Lizing kompaniyaları adətən avadanlığa özləri texniki xidmət göstərir və onların normal texniki istismar vəziyyətində olmalarına nəzarətdir.

Universal lizing firmaları müxtəlif növ maşın və avadanlıqların kirayəyə verilməsi ilə məşğul olurlar. Onlar kirayəyə götürənə ona lazım olan avadanlığın satıcısını seçmək, sifarişi yerləşdirmək, sövdələşmə obyektini qəbul etmək imkanı verirlər. Avadanlığa texniki xidmət, kirayə predmetinin təmiri – ya satıcı və ya lizing alanın özü tərəfindən həyata keçirilir. Beləliklə, lizing verən sövdələşmənin maliyyələşməsini təşkil edən təşkilat kimi çıxış edir.

Lizing firmaları yalnız müstəsna hallarda sərbəst olurlar. Belə ki, onların digər

kompaniyalarla qohumluq əlaqəsi olur və birgə fəaliyyət göstərilir. Əksər hallarda onlar sənaye və ticarət firmalarının, bankların və sığorta cəmiyyətlərinin filial və ya törəmə kompaniyaları kimi fəaliyyət göstərilir. Bu zaman lizing kompaniyalarına əsasən banklar nəzarət edirlər. Bankların lizing bazarına müdaxiləsi bir sıra amillərlə əlaqədardır. Hər şeydən əvvəl lizing biznesin kapitaltutumlu hissəsidir. Banklar isə pul resurslarının əsas saxlayıcısıdır.

İkinci lizing əməliyyatları öz iqtisadi təbiətinə görə bank kreditləşməsi ilə sıx sıx surətdə əlaqədardır və lizing əməliyyatı bank kreditləşməsinin alternatividir. Maliyyə bazarındakı rəqabət bankları bu əməliyyatları genişləndir-məyə sövq edir. Ona görə də banklar lizing əməliyyatlarını həyata keçirən birinci dərəcəli firmaya çevrilmişdir. Bununla yanaşı banklar lizing firmalarına kredit verməklə onların fəaliyyətinə nəzarət edirlər. Banklar lizing cəmiyyətlərini kreditləşdirərək əmtəə krediti formasında lizing alanları dolayısı ilə maliyyələşdirirlər.

Lizing əməliyyatlarını həyata keçirən ikinci dərəcəli firmalara öz məhsullarını kirayəyə verən sənaye və tikinti firmaları daxildir. Lizing əsasında fəaliyyət göstərən müxtəlif vasitəçi və ticarət firmaları üçüncü dərəcəli lizing kateqoriyası hesab edilirlər. Lizing əməliyyatlarının əsas amillərindən biri lizingin müddətidir. Lizing müqaviləsinin qüvvədə olduğu müddət lizing dövrü adlanır.

Lizinq uzunmüddətli kirayə forması olsa da onun müddəti lizinq sövdələşməsi obyektinin dəyəri və xidmət müddətindən asılıdır. Bu amil lizinqin müddət çərçivəsini müəyyənləşdirir.

Lizinq müddəti müəyyənləşdirilərkən lizinq verən və lizinq alan aşağıdakıları nəzərə almalıdırlar:

- avadanlığın xidmət müddəti. Bu müddət avadanlıqların texniki-iqtisadi göstəricilərinə əsasən müəyyən edilir. Lizinq kontraktının müddəti avadanlığın mümkün istismar müddətindən artıq ola bilməz. Müqavilənin müddəti qanunvericiliklə də müəyyən oluna bilər. Məsələn, Avstriyada müqavilənin müddəti amortizasiya müddəti ilə uyğunlaşdırılır. Onun aşağı müddəti amortizasiya müddətinin 40 %, yuxarı müddəti isə 90 % səviyyəsində müəyyən olunmuşdur.

Avadanlığın amortizasiya müddəti hakimiyyət orqanları tərəfindən müəyyən olunur. Maliyyə lizinqində lizinqin müqavilə müddəti amortizasiya müddətinə uyğun olur. Daha məhsuldar və ya ucuz sövdələşmə analoqunun meydana çıxma tsikli sövdələşmədə nəzərə alınmalıdır. Bu amilin buraxılan məhsulunu qısa müddətdə yerləşdirən sahələr üçün daha vacibdir.

- inflyasiya proseslərinin dinamikası. Artan inflyasiya prosesində qeyd olunan kirayə haqlarının uzunmüddətli sövdələşmə müqaviləsinin bağlanması lizinq verənlər üçün sərfəli deyildir. Əksinə, qiymətlərin aşağı düşmə meyilliliyində lizinq verən sövdələşmənin daha uzunmüddətli olmasına maraqlı olur.

Lizinq əməliyyatlarının layihəsində nisbətən çətin məqam lizinq verənə cətan lizinq (kirayə) ödənişlərinin məbləğinin müəyyən edilməsidir. Qısa və ortamüddətli kirayədə kirayə haqları kirayəyə verilən malların bazar konsruksiyası ilə müəyyən olunur. Uzunmüddətli kirayə zamanı kirayə ödənişləri haqq hesabı metodiki əsaslandırılmış haqq hesab əsasında müəyyən olunur. Bu sövdələşmə obyektinin qiymətinin yüksək olması və lizinq kontraktının uzunmüddətli olması ilə əlaqədardır.

Lizinq müxtəlif xidmətlərlə xarakterizə edilir və bu xidmətləri şərti olaraq iki qrupa bölmək olar¹³.

1. Texniki xidmət. Bu xidmət lizinq obyektinin müştərinin istifadə etdiyi yerədən nəqlinin təşkili, lizinqə verilmiş avadanlığın quraşdırılıb işlək vəziyyətinə gətirilməsi, avadanlığa texniki xidmət və cari təmiri ilə əlaqədardır.

2. Məsləhət xidməti – sövdələşmənin vergiyə cəlb olunma məsələləri xidməti və s. xidmətlər.

Müasir lizinq xidmətləri bazarı lizinq formalarının, lizinq əməliyyatlarını nizamlandıran lizinq kontraktları modeli və hüquqi normaların müxtəlifliyi ilə xarakterizə olunur.

Lizinq əməliyyatlarının əlamətlərindən asılı olaraq onları aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar.

1. İştirakçıların tərkibinə görə:

- əmlakın sahibinin obyektə sərbəst lizinqə verdiyi – birbaşa lizinq;
- dolayısı lizinq, bu zaman əmlakın lizinqə verilməsi vasitəçilər tərəfindən həyata keçirilir (üç və daha çox tərəfli lizinq);

Fərdi hal kimi birbaşa lizinq qaytarılan lizinq də adlanır. Onun mahiyyəti ondadır ki, lizinq firması sahibkardan avadanlığı alaraq onun özünə kirayəyə verir.

2. Əmlak formalarına görə:

- daşınan əmlakın lizinqi;
- daşınmaz əmlakın lizinqi;
- istismarda olmuş əmlakın lizinqi.

3. Xərclərin ödənilməsi baxımından:

- xərcləri tam ödəyən lizinq. Bu halda müqavilənin qüvvədə olduğu zamanda əmlakın dəyəri tam olaraq ödənilir;
- xərcləri qismən ödənilən lizinq. Bu zaman bir müqavilə müddətində icarəyə götürülmüş əmlakın dəyərinin bir hissəsi ödənilir.

¹³ Azərbaycan Respublikasının «Lizinq xidməti haqqında» Qanunu.

4. Amortizasiya sərfinə görə:

- tam amortizasiyalı lizinq və müvafiq olaraq lizinq obyektinin dəyərinin tam ödənilməsi qaydasında;
- tam olmayan amortizasiyalı lizinq, daha doğrusu dəyərinin hissəvi ödənilməsi;

5. Xərclərin bərpası və amortizasiya şərtlərinə görə:

- maliyyə lizinqi, yəni lizinq haqqında müqavilənin qüvvədə olduğu dövrdə icarəyə götürən icarəyə verənə kirayəyə götürülmüş əmlakın bütün dəyərini (tam amortizasiyasını) ödəyir. Maliyyə lizinqi çoxlu kapital qoyuluşu tələb etdiyindən banklarla birlikdə həyata keçirilir.
- əməli lizinq. Bu zaman əmlak onun amortizasiya müddətindən aşağı müddətə verilir. Müqavilə 2 ildən 3 ilədək bağlanır. Belə lizinqin obyektini adətən mənəvi cəhətdən sürətlə köhnələn avadanlıqlar olur;

6. Xidmət həcminə görə:

- fərdi lizinq. Bu zaman lizinq alan lizinqə verilən avadanlığın bütün xidmətini öz üzərinə götürür;
- tam xidmət yığımı lizinq. Bu zaman sövdələşmə obyektinin bütün xidməti lizinqverənə həvalə edilir;
- qismən xidmət yığımı lizinq. Bu halda lizinq verənə yalnız bəzi xidmət növləri həvalə edilir.

7. Bazar sektorundan asılı olaraq:

- daxili lizinq – müqavilənin hər bir iştirakçısı bir ölkəni təmsil edirlər;
 - beynəlxalq lizinq – tərəflərdən biri və ya hamısı müxtəlif ölkələri təmsil edərsə.
- Xarici lizinq idxal və ixrac lizinqinə bölünür. İxrac lizinqi zamanı lizinq alan xarici ölkə olur. İdxal lizinqində isə lizinq verən xarici ölkədir.

8. Güzəştli amortizasiya və vergiyə münasibət baxımından:

- saxta lizinq – sövdələşmə möhtəkirlik xarakteri daşıyır və sövdələşmə əsassız vergi və amortizasiya sövdələşməsi əsasında mənfəət əldə etmək məqsədi ilə bağlanır.
- həqiqi lizinq – bu halda kirayəyə verən müəyyən vergi güzəşti hüququna malikdir.

Bu hüquqa investisiya güzəşti və sürətləndirilmiş amortizasiya daxildir. Kirayəyə götürən isə vergi ödənişi məbləğindən kirayə ödənişini çıxıb bilər.

9. Lizing ödənişləri xarakterinə görə:

- pul ödənişli lizing – bütün ödənişlər şeylər pul formasında həyata keçirilir;
- kompensasiyalı ödənişli lizing – ödənişlər həmin avadanlıqda istehsal edilən mal göndərişi ilə aparılır və ya qarşılıqlı xidmətlə ödənilir;
- qarışıq ödənişli lizing.

3.3. Faktoring əməliyyatları

Factoring maliyyə ehtiyaclarıdır. borclu güzəştlər almaq məcburiyyətindədir. Ona görə də, faktoring müqaviləsi, bir tərəf (faktor), digər tərəf (kreditor) kreditor və debitor (ödəyiciyə) pul ödəmək üçün.

Factoring müqaviləsi:

- ☐ tapmaq varsa - Faktoring müqaviləsinin bağlanması, və bank kreditorların Buna görə də haqq zamanı borclunun kreditorlara bildiriş;
- ☐ gizli - kreditorlar tərəfindən borclu idarə müqavilə xəbərdarlıq əgər, banklar kreditor hüquqlarının keçmir;
- ☐ heç bir sağ yenidən qeydiyyatdan - bank kreditorlar sonrakı ödənilməmiş iddialar ödəmək üçün vəsait təmin etmək hüququ yoxdur. Bu halda bankda borcalanın borc öhdəliyi riski var;

Faktoring tədarükçülərin və xidmət təminatçısından ödəniş tələblərini sərbəst buraxmaqdır. Bu nöqtədə, tez-tez qısa müddətli tələb olaraq adlandırılır. Faktoring biznesinin məqsədi hər hansı bir kredit əməliyyatının bir hissəsi olma riskini aradan qaldırmaqdır. İnkişaf etmiş bazar iqtisadiyyatı olan ölkələrdə diqqətinə diqqət yetirilməlidir. Şirkət Faktoring və əsas vəzifəsi faktoring sektoru həll etmək və alıcı-satıcı münasibətləri və ödəniş problemləri riskini gücləndirilməsi. İngilis dilində "faktor" sözü "tənzimləyici, mübahisə" deməkdir. İqtisadi baxımdan bu qeyri-ənənəvi bir hərəkətdir.

Borclunun etibarlılığı test edilmişsə də belə, bank kreditin ödənilməmə kimi bir hal olduğu zaman risk sahibi də bankın özü olur.

Qanunvericilikdə amillərin olmaması, pul tərəfindən maliyyələşdirilən ayrı-seçkilik üçün tələbi ilə müqavilə başa düşürük. Müştəri (kreditor) digər malların (müştəri), üçüncü (borclu) qarşısında müqavilə bir partiya (maliyyə agent), əsasən görə maliyyə işin yerinə yetirilməsi üçün pul və ya xidmətlər üçün lazımdır, və ya təmin etmək üçün təqdim olunan müştərilərə və maliyyə agentləri ilə endirimlər və endirimlər verin. Müştəri tələb borcalan həmçinin əmin müştəri agent maliyyə öhdəlikləri üçün məsuliyyət daşıyır etmək üçün maliyyə agentləri diskont bilər. agent müştərilərinin maliyyə öhdəlikləri mühasibat, və pul üçün tələb müştərilərə maliyyə xidmətləri təmin daxil ola bilər.

maliyyə agentləri, banklar və digər kredit təşkilatları, həmçinin kommersiya təşkilatı kimi (lisenziya) lisenziya bilər. əsas maliyyələşdirmə güzəştlər pul tələb əlaqədar tarixi tamamlandı (xahişi mövcuddur) və gələcək pul almaq hüququ ola bilər (gələcək tələb deyil). müştəri və maliyyə agentləri arasında müqavilə pul iddiaları güzəşt bədən müəyyən etməlidir. Bu tip müqavilə beynəlxalq təcrübədə "faktoring" kimi geniş istifadə olunur.

Müqaviləyə əsasən, asılı olmayaraq əməliyyat üçün borcalanın borc ödəmək olub, bank ödəniş üçün müəyyən məbləğ ödəməlidir. Faktoring və bank zəmanətləri arasında fərq var. bir bank zəmanəti verilməsi zaman müştəri vaxtında ödəmir əgər, banklar özləri üçün ödəməlidir.

Faktoringin iki növü var:

1. konvension

2. məxfi.

Konvense faktoring - mühasibat, alıcılar və alıcılar, məsuliyyət sığortalıları, nümayəndəliklər və s. Müştəri yönümlü universal ödəmə sistemi. Müştərilər üçün yalnız istehsal funksiyaları qorunur. Sistem şirkətlərə istehsal xərclərini məhdudlaşdırmağa imkan verir. Eyni zamanda, müştərinin faktoring şirkətinin riskinə tamamilə bağlıdır, yəni bu münasibət müştərinin fəaliyyətini, mənsubiyyətini və nəzarətini tam başa düşə bilər. Bu xidmət adətən faktoring endirimləri ilə müşayiət olunur. Bank müştəridən ödəniş almaq hüququna malik olduğunu göstərir və borcludan hansı ödəniş alınmasından asılı olmayaraq, hesabındakı ümumi malların təxminən 80% -i dərhal ödənilir. Əslində bu müştərinin mallar üçün ödəniş etməsi və müəyyən bir faiz ödəməsi üçün kreditdir. Gizlilik faktoru son əməliyyatların faktiki həddi. Bu, faktoringlə yüklənmiş kredit ödənişinin formasıdır. Faktoring eyni zamanda bank kreditləşməsinin formasıdır. Faktoring əməliyyatları üçün müştəri müqavilədə göstərilən məbləği ödəyir, yəni kredit faizinin iqtisadi xarakterindən asılıdır. Faktoring xidmətləri göstərən maliyyə təşkilatlarına faktoring şirkətləri adlanır. Onlar adətən böyük müştərilərə yüksək göstəricilərə xidmət göstərən faktoring xidmətləri və ən aşağı qiymətə malik olan böyük bankların filial və ya faktoring şöbələridir.

3.4. Trast əməliyyatı.

Etibarlı biznesin obyektləri aşağıdakı əmlak növlərini əhatə edir:

- istehsal və qeyri-istehsal aktivləri;
- nəqliyyat və kommunikasiya vasitələri daxil olmaqla mobil mülkiyyət;
- mülkiyyət hüquqları;
- pul;
- Qiymətli kağızlar.

Xəyalların və məqsədlərin məzmununa və oyunun funksiyasına asılı olan əmlakın, əmlakın etimad işinin növü dəyişir. Banklar, trast əməliyyatlarında iki əhəmiyyətli rol oynaya bilər.

- Birincisi, müqavilə çərçivəsində müştərinin mülkiyyəti haqqında ayrıca sifariş verən bank rəsmi müştəri ola bilər.
- İkincisi, bank müştərinin göstərişlərinə əsasən ciddi əməliyyatlar aparmaq üçün öz əmlakından istifadə edə bilər.

What is Trust Operations?

Trust Operations is the focal point for all actions affecting the customer accounts, and the department itself.

Trust Operations provides the services needed to process record keeping, confirmation requirements, tax reporting, income collecting, disbursement processing, asset movements, statements, and customer service.

Trust Operations creates and follows rules, as-well-as policy and procedures in relation to these services. This department is subject to compliance, internal audit, external audit, and regulatory exams.

Bazar iqtisadiyyatında xüsusi biznes banklar üçün xüsusilə faydalıdır. Bazar və bazar şəraitində baş verən bir çox yeni mülkiyyət növləri daşınmaz əmlak əməliyyatları ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Nəticədə, Trast biznesində iştirak edən şirkətlərin, təşkilatların və fərdlərin sayı artır. Banklar və digər özəl qurumlar bazarda öz mövqeyini gücləndirmək və xüsusi biznesə olan tələbatdan istifadə etmək üçün bir çox əsas məsələləri aradan qaldırmağa kömək edir. Əsasən bunlar:

- Biznesin genişləndirilməsi və xidmətlərin göstərilməsi;
- Müştəri bazasını genişləndirmək;
- Müştəri qruplarının keyfiyyətini artırmaq;
- Bank bazarının digər hissələrinə daxil olun və müdaxilə edin (zəruri hissəsidir);
- Əlavə gəlir əldə edin;
- Müxtəlif şirkətlərin və fiziki şəxslərin nəzarəti;
- nəzarətə alınmış şirkətlərin, təşkilatların və fiziki şəxslərin xüsusi əməliyyatlarına cəlb edilmiş müxtəlif vəsaitlərin idarə edilməsi;

- Səhmdar paketlərinin səhmdarı nəzarətinin alınması yolu ilə iqtisadiyyata investisiya qoyuluşlarına qoşulmaqla bankın məhdudiyyətlərini məhdudlaşdırmaq;
- Fond bazarında iştirakçılar kimi bankların rolunu artırmaq. Gördüyünüz kimi, Trastar əməliyyatlarını həyata keçirərkən bank bu vacib iqtisadi vəzifələri yerinə yetirdi. Buna görə, Trast əməliyyatının xarakterini nəzərdən keçirərkən, qeyd olunanları nəzərə almaq lazımdır.

Bankın xüsusiyyətlərindən, maliyyə bazarında mövqeyindən və statusundan, müştəri bazasının vəziyyəti və digər iqtisadi şərtlərdən asılı olaraq, bankın məsuliyyəti dəyişə bilər. Trastın əməliyyat göstəricilərinin təhlili müxtəlif üsullar və metodlardan istifadə etməklə həyata keçirilə bilər. Bu məqsədlə, iştirakçıların Trastair müqaviləsi mövzusunda münasibəti və sahibkarlıq transformasiyası ilə əlaqəsi, Trastair fəaliyyətində rolu, iştirakçıların statusu və s. Gözdən keçirilməlidir.

Trast əməliyyatında iştirak edən kimdir? Bunu nəzərdən keçirmək üçün, əvvəlcə Trast əməliyyatının mövzusunı təyin etməlisiniz. Trast işində iştirak edənlər:

- Trastın təsisçisi;
- etibarlı idarəetmə;
- Benefisiarlar.

Trastın təsisçiləri aşağıdakılardır:

- mülk sahibləri;
- hər kəs
- Agentlər.

Həm fiziki şəxslər, həm də hüquqi şəxslər qeydiyyatdan keçə bilər. Təşkilat və təşkilatların, dövlət qurumlarının, beynəlxalq təşkilatların və digər əməliyyatlardakı ikinci iştirakçı etibarlı idarəetmədir. Bu şəxs müvəqqəti olaraq müvəqqəti olaraq idarə etmək və ya yerinə yetirmək üçün müqavilə əsasında mülkiyyət və ya mülkiyyət hüququnu verən əmlakın sahibidir. Trast əməliyyatı bir broker tərəfindən həyata keçirilir.

Broker, müştərinin mülkiyyətinin komissiya müqaviləsi əsasında öz adından müəyyən əməliyyatları yerinə yetirməyi vəd edən bir şəxsdir. Komissar öz işinə

görə komissiya toplaya bilər. Aktyorlar həm fiziki, həm də hüquqi şəxslər ola bilərlər. Ticarət bankları, özəl maliyyə qurumları, Trastevere hüquqi şəxs kimi çıxış edə bilər, əməliyyatın digər tərəfi isə avtorizatorudur, agent müştərinin adından çıxış edən şəxsdir və müştərinin göstərişlərinə uyğun olaraq müştərinin adından çıxış edir. Xidmət xidməti müştəri tərəfindən cari xidmət qiyməti və ya müqavilə əsasında ödənilir.

Trast işinin bir faydalanıcısı benefisiar.

Benefisiarlar (həmçinin benefisiarlar kimi tanınırlar). O, Trast müqaviləsini inandıran şəxsdir. O, Trastdan gəlir əldə etmişdir. Tərəflər və hüquqi şəxslər hamısı benefisiar ola bilərlər. Ters əməliyyatların təbiəti və məzmununu təhlil edərkən ticarət iştirakçıları arasında maliyyə və iqtisadi əlaqələr nəzərə alınmır. Bu münasibətlərin xarakteri, böyük ölçüdə, sülh müqaviləsi şərtləri, xüsusilə göstərilən mülkiyyət növü, əməliyyatın məzmunu və iştirakçıların rolu ilə bağlıdır.

Etibarlı iş iştirakçıları arasında maliyyə və iqtisadi əlaqələr aşağıdakılardır. Trast əməliyyatının müxtəlif mərhələlərində müxtəlif iştirakçılar iştirak edirlər və əməliyyatın məzmunu əlaqələr iştirakçıları, əlaqələr mövzusu, əməliyyatın məzmunu və əməliyyatların mənfi təsirlərinə bağlıdır.

Trast əməliyyat növü

İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, Trast əməliyyatlarının təsnifatı ticarət əməliyyatlarının forması, növü və növü ilə bağlıdır. Onların xüsusiyyətlərinə görə, onlar müxtəlif növ trast əməliyyatları arasında fərqlənilir.

Bir neçə Trast əməliyyatı var:

- etibarlı idarəetmə;
- Agentlik xidmətləri.

Təhlükəsiz idarəetmə Trast əməliyyatlarında etibarlı əmlak mülkiyyətinin idarə edilməsi arasındakı əlaqəsidir. Onların arasında imzalanmış müqaviləyə əsasən, sahibə nəzarətçi tərəfindən mülkiyyətə nəzarət vermişdi. Bu qanuna əsasən, etibarlı idarəetmə müxtəlif əməliyyatlara mane ola bilər. Müəlliflə müqavilə razılaşması əsasında eyni zamanda digər qanuni hərəkətləri də edə bilər. O, əməliyyat üçün komissiya mükafatlarını aldı. Dürüst idarəetmə müqavilənin

şərtlərinə uyğun olaraq müqavilənin adından əmlak sahibinin mülkiyyətinin dəyəri və fəaliyyətində onun vəzifələri hesabına hərəkət edir. Eyni zamanda, onun fəaliyyətinin nəticəsi üçün iqtisadi məsuliyyət daşıyır. Fiziki və hüquqi şəxs əməliyyatları etibarlı əməliyyatların idarə edilməsi şəklində həyata keçirilir.

Fərdi əməliyyatlar aşağıdakılardır:

- əmlakın miraslara, miraslara köçürülməsi;
- müqavilə əsasında aktivlərin idarə edilməsi;
- Əldə edilməyən əmlakın hərtərəfli və ya tam olmayan nəzarət və sponsorluğu.

Hüquqi şəxslərin əməliyyatları aşağıdakılardır:

- Mülkiyyət və əmlak hüquqlarını, portfelləri idarə etmə;
- Pensiya fondunun idarə edilməsi (pensiya fondları);
- xeyriyyə və digər xüsusi təyinatlı fondların idarə edilməsi;
- İnvestisiya şirkəti və fondun idarə edilməsi. Bu əməliyyatları ayrıca nəzər salaq. Mülkiyyətin miras alınması, miras. Bu hərəkət bütün varislərin maraqlarına riayət etməyi nəzərdə tutur. Bu əməliyyatı həyata keçirərkən, etibarlı idarəetmə ilk növbədə sübuta yetirmək üçün məhkəmənin qərarını alacaq. Sonra əmlakı yığır və tərkibini müəyyənləşdirir. Əmlak sahibinin borcunu hesablayın, rəhbərlik haqlarını və vergiləri ödəyin. Əmlakın qalan hissəsi iradənin əsasında mirasçıya verilir və iradənin olmaması ilə bölüşdürülmə ölkənin mövcud miras qanunlarına əsaslanır.

. Bu əməliyyat növü qurucunun və ya benefisiarın maraqlarına əsaslanır. Bu əməliyyat pul vəsaitlərinin yerləşdirilməsini, sonra da daşınmaz əmlakın alınması, qiymətli kağızlar paketlərinin formalaşdırılmasını nəzərdə tutur. Və cərrahiyyə. Normal şəraitdə, olduqca peşəkar və informativ olmadıqda, şəxslərə öz əmlakını bankın inam şöbəsinə idarə etmək əmr edilir. Burada əsas məqsəd gəlir yaratmaqdır.

Tamamlanmamış və ya natamam saxlanıla bilməz və əvəzsiz əmlakın bağışlanması. Əməliyyatın bu forması işsizlərin əmlakını idarə etmək zərurəti yarandıqda baş verir. Trastist təşkilatlar bu cür əməliyyatları əhalinin maraqlarını

qorumaq, müqavilələr imzalamaq və mübahisəli məsələləri həll etmək üçün edə bilirlər.

Onlar da sahibinin digər vəzifələrini yerinə yetirə bilər. Bu əməliyyat forması bir tərəfdən insanların və qəyyumların maraqlarını qorumaq və digər tərəfdən gəlir qazanmaqdır.

Mülkiyyət və əmlak hüquqlarını, portfelləri idarə et. Bu əməliyyatlar fiziki və hüquqi şəxslər üçün xüsusilə vacibdir. Bu, bazar iqtisadiyyatında portfel idarəciliyinin aktuallığı və səmərəliliyi ilə bağlıdır. Bu müəssisələri həyata keçirərkən, inam təşkilatı portfelin statusu, istiqamətləri və meyllərini təhlil edir, həyata keçiriləcək əməliyyatların xarakterini müəyyənləşdirir və bu əsasın təsisçisi vəzifələrini bu əsasda yerinə yetirir.

Pul idarə edilməsi (pensiya) fondlarının idarə edilməsi. Bu cür əməliyyatların zəruriliyi mənbəyi qeyri-dövlət pensiya fondlarının uzunmüddətli resurslara malik olmasıdır. Buna görə də, bu vəsaitlər bu vəsaitlərin səmərəli şəkildə ayrılmasında maraqlıdır. Bu fondlar depozit əməliyyatları vasitəsilə sərbəst şəkildə investisiya edir, effektiv portfelləri maliyyələşdirir və digər iqtisadi və maliyyə əməliyyatlarına sərmayə qoyur. Bu alətlə, fond öz fəaliyyətlərinə görə ödəmə və fondun aktivlərini artırmaq üçün gəlir əldə edə bilər.

Satınalmalar və digər xüsusi məqsədli fondların idarə edilməsi. Bazar iqtisadiyyatında bir çox xeyriyyə və müxtəlif yardım fondları yaradılmışdır. Bu vəsaitlər müxtəlif mənbələrdən azad pul vəsaitlərinin xeyli miqdarına malikdir. Bu vəsaitlərlə işləyərkən Trast Institution iki əhəmiyyətli funksiyanı yerinə yetirir. Bunlardan birincisi ikinci Fondun məsuliyyət uyğun olaraq bu vəsaitlərin paylanması, vəsaitlərin vəsaitlərin səmərəli ayrılmasıdır.

İnvestisiya şirkəti və fondun idarə edilməsi. Dünya Bankının təcrübəsindən göründüyü kimi, əməliyyat növləri ümumi əməliyyatlar üzərində üstünlükləri var. Bu əməliyyatları həyata keçirərkən bank əmanətləri fonduna daxil edir, səhmdarların siyahısını saxlayır və dəyişiklikləri qeydiyyatdan keçirir. Bu, gəlirləri bölüşdürmək, dividendlər ödəmək, yerli səhmləri və digər qiymətli kağızları maliyyələşdirməyə kömək edir və digər vəzifələri yerinə yetirir.

Açıq əməliyyat da agentliyin xidmətidir. Bu cür əməliyyatın iştirakçıları aşağıdakılardır:

- əsas - başqasının işində iştirak etmək üçün başqa bir şəxsin vəzifəsi və səlahiyyətini əmanət edən şəxs;
- Agent - Bu hərəkət və onun xalqının dəqiq göstərilməklə yerinə yetirmək üçün əsas (vəkil) adından edir.

Agentliyin xidmətində əmlakın mülkiyyəti (mülkiyyət hüququ) prinsipial olaraq (vaxtından asılı olaraq) dəyişməz qalır. Agent yalnız səlahiyyətli idarəçilərin funksiyalarını yerinə yetirir. Müqaviləyə əsasən, agent yalnız ona verilmiş işin keyfiyyətinə görə məsuliyyət daşıyır. Bu əməliyyatın yekun nəticəsi üçün məsuliyyət daşımır. Agent müştərinin hesabına fəaliyyət göstərir və başqa yerdən mükafat alır. Xidmətlərin icrası zamanı həm fiziki şəxslər, həm də hüquqi şəxslər üçün əməliyyatlar aparılır.

Fiziki və hüquqi şəxslər üçün aşağıdakı əməliyyatları həyata keçirir:

- qiymətli kağızlar bazarında ticarət;
- pul və digər qiymətli əşyaların saxlanması və köçürülməsi;
- digər hüquqi və notariat qaydasında təsdiq edilmiş və digər şəxslərin sənədlərinin qeydiyyatı.

Fond bazarı əməliyyatları. fərdi fond bazarı üçün həm agentliyi xidmətlər şəklində təşkilatı tərəfindən həyata keçirilən Trast alveri əməliyyat bu cür də hüquqi şəxslərə tətbiq edilir. Qiymətli kağızlar və fond birjalari, qiymətli kağızlar, satışı ilə görə sığorta ilə bağlı siyasətinin sənədləs anlaşma, yenidən qurulması və birja əməliyyat risk kağızlar əks satın yardım şirkətin müqavilə qeydiyyat yalnız əmlakın qısa satış buraxılmış səhmlərin vasitəsilə nail olmaq üçün ödəmək üçün Qorunma, zərər, oğurlanmış qiymətli kağızlar və s. Bununla əlaqəli. Bu proxy xidmətlərinin hər biri xüsusi bir funksiyaya malik olmasına baxmayaraq, əsasən əməliyyat forması ilə eynidir.

Pul və digər qiymətli əşyaların saxlanması və paylanması. Bu tədbirlər iştirakçıların hüquqlarını və maraqlarını və onların əsas fəaliyyətinin məqsədini

təmin etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Belə əməliyyatlarda Trast aşağıdakı əməliyyatlar növlərini təşkil edir:

- a) qiymətli kağızların, nağd pulun, sənədlərin və digər qiymətli əşyaların saxlanılmasını qəbul edir;
- b) yuxarıdakı personeldən təhlükəsiz və ya ayrı bir təhlükəsizliyə malik olmalı;
- v) sahibin tapşırığına uyğun olaraq qiymətli əşyaların başqalarına köçürülməsi;
- q) səhmdarlara, istiqrazlara, digər qiymətli kağızlar sahiblərinə və onların gəlirlərinə və bonuslar halında məlumat vermək;

E) Sahibinin və ya verdiyi təbii və ya hüquqi şəxsin dəyərlərini qəbul edir.

Dünya təcrübəsi göstərir ki, agentliyin bu forması çox vacib və çox vacibdir. Bu forma əsasən yüksək qiymətli əmlak almaq və satmaq üçün istifadə olunur. Bu halda, əməliyyat alqı-satqının təminatıdır. Bankla əməliyyatda iştirak edən tərəflər əməliyyatın tam dəyəri (nağd) lizinq bankına depozit qoyurlar. Satışdan sonra bank mülkiyyət dəyişikliyinə sonra sənəd ilə təmin olunur. Yalnız bu halda bank pul satacaq. Buna görə, hər tərəfdən kapital, oğurluq, fırıldaqçılıq riskləri və fırıldaqçılıq hallarının əməliyyat itkisi riskləri tamamilə aradan qaldırıldı.

Vəkil, iradə və digər hüquqi və notariat sənədləri. Sovet dövründən sonra bu xidmət çox nadir hala gəldi. Avropada, Almaniya, İtaliya, Fransa və Birləşmiş Krallıq bu sahədə təcrübəyə malikdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, əvvəllər qeyd olunan bütün əməliyyat əməliyyatları deyil, əsasdır. Avropa bank sistemində 100-dən çox Trast xidmətləri var. Təqdimatın ilk hüquqi çərçivəsinin davranışı, sonra bank xidmətlərinin xüsusiyyətlərini təyin etməlisiniz.

Trastın işi digər kommersiya banklarından fərqli olduğundan, kommersiya bankları ümumi azadlıq və müstəqillik prinsipi əsasında bölüşdürürlər. Bu müstəqillik yalnız təşkilati cəhətdən deyil, həm də müştərilər və biznes növləri ilə əlaqələrdir - seçim, məlumat bazalarının yaradılması və s. Bu narahatdır.

Əməliyyat əməliyyatının məbləğinə görə, kommersiya bankları idarə və ya ləğv olunacaq. Müxtəlif ölkələrdə, kommersiya bankları xüsusi filial və ya rəhbərlik

yaratmaq üçün müxtəlif şəraitə malikdir. Məsələn, Rusiya Federasiyasında kommersiya banklarının xüsusi əməliyyatları aşağıdakı tələblərə cavab verir:

- kommersiya banklarının müddəti bir ildən çox olmalıdır;
- Ticarət banklarının xüsusi kapitalı 100 milyard dollara çatdı. Rubldan çox;

- xüsusi hərəkət başlayır əvvəl son ildə bankların ən azı güzəşt edilməməlidir mənfəət çevrilmişdir. Bu şərtlərə əməl etməklə, kommersiya bankları öz xüsusi qüvvələrini (rəhbərliyi və filialı) yaradır.

Ənənəyə görə, bankın meneceri bankın xüsusi biznesini idarə etmək üçün məsuliyyət daşıyır. Adətən bu şəxs bankın investisiya və kapitaldakı fəaliyyətini idarə edir. İkincisi quruluş təxminən məsul müştəri şöbəsinin məsuliyyət, o, biznes və idarəetmə, personal funksiyaları dəstləri, biznes sektoru etibar edəcək, proqnoz əmin inam biznes üçün, mühasibat imzalanması və hesabat müqavilə nəzarət ikibölməli, onun həyata keçirilməsi Məsuliyyət.

Mütəxəssislər işləyir, müştərilərlə danışıqlar və xüsusi müqavilələr hazırlayırlar.

Trast təşkilatı bütün tədbirdə bir çox funksiyaları yerinə yetirir. Bunlar:

- təşkilati funksiyalar;
- Ticarətin icrası funksiyası;
- münaqişələrin həlli funksiyası;
- Monitoring funksiyası (dövri hesabat).

Təşkilat funksiyaları etibarlı idarəetməyə verilən aktivlərin yaradılması və qeydiyyatı ilə bağlıdır. Bu baxımdan, inam təşkilatı "bank rəhbərliyinin ümumi idarəçiliyi" ni yaratmışdır. Fond müxtəlif hüquqi şəxslərə və fiziki şəxslərə məxsus olan ümumi aktivlərdən ibarətdir. Bu pul müxtəlif kanallar vasitəsilə artırıla bilər. Keyfiyyət və bu əməliyyat dəyəri vaxtında icra həlli ilə bağlı əlbəttə, müqavilədə nəzərdə tutulmuş şərtləri yerinə yetirmək. Etibarlı təşkilat bu funksiyanı əməliyyatın təbiəti və formasına görə yerinə yetirir.

Kontrol funksiyası. Bu xüsusiyyət hesabatla tamamlanır. Müvəqqəti istismar və istismar üçün bir Trast hesabat sistemi yaradılmalıdır.

İlin sonuna qüvvədə olan qanunvericiliyə uyğun olaraq Mərkəzi Banka Trust hesabat. Ön azı bir dəfə, digər tərəfdən, səhmdarların vəsaitləri üçün hesabatı bank tərəfindən idarə. " Buna görə də, nəzarət funksiyasını yerinə yetirin.

Trast əməliyyat gəlir komissiyası kimi gəlir alır. Bu gəlirləri yaratmaq üçün iki yol var. Onlardan biri əmlakın idarə olunması hesabına. Bu gəlir forması iki mənbəyə malikdir:

- 1) Etibarlılığın dəyərindən illik və ya rüblük ayırmalar.
- 2) müqavilənin başa çatması ilə bağlı etibar etmək hüququ.

İkinci gəlir mənbəyi əmlakın idarə olunması gəliridir. Buna görə faiz gəliri müqavilə gəlirinə görə çıxılır.

Nəticə

Bir bazar iqtisadiyyatına keçid dövründə banklar ən sürətli böyüyən iqtisadiyyata çevrildi. Güclü maliyyə imkanları olmadan iqtisadiyyat inkişaf edə bilməz. Ölkənin sosial-iqtisadi inkişafına maliyyə dəstəyi göstərməklə iqtisadi islahatlar həyata keçirilməsində əhəmiyyətli rol oynaya bilirlər. Əsasən, bankın əsas funksiyası ölkənin iqtisadi inkişafına xidmət etməkdir.

Banklar əməliyyatların üç əsas növünə bölünür: emissiyalar, səhmlər - kommersiya və peşəkar banklar.

Tarixi olaraq, kommersiya bankları ənənəvi olaraq aktiv və passiv əməliyyatlara bölünmüşdür. Lakin son illərdə dünya iqtisadiyyatında azad bazar mühitinin yaranması səbəbindən yeni biznes forması formalaşmağa başlamışdır. Bu cür əməliyyatlar, xüsusilə də kommersiya banklarının qeyri-ənənəvi əməliyyatları ilə məşğul olmalıyıq. Əslində, qeyri-ənənəvi biznes banklar digər əməliyyatlar kimi sərfəli olmağa imkan verən müəssisələrdir. Ancaq digər müəssisələrdən fərqli olaraq qeyri-ənənəvi müəssisələr yalnız tərəfləri deyil, başqa şəxslər və ya hüquqi şəxslər də əhatə edir. Bir qayda olaraq, müştərilər üçün kommersiya banklarının qeyri-ənənəvi əməliyyatları aşağıdakılardır:

- icarə;
- faktoring;

- müsadirə;
- trust əməliyyat.

Azərbaycan Respublikasında kommersiya banklarının qeyri-ənənəvi əməliyyatlarının ən miqyaslı inkişafa malik olan istiqaməti lizinq əməliyyatlarıdır. Azərbaycan lizinq şirkətləri hələ cavandırlar və kifayət qədər kapitallaşmamışdılar, bu da beynəlxalq maliyyə institutlarının ehtiyatlarının cəlb olunması məsələsində problem yaradır. Lizinq şirkətlərinin əksəriyyəti böyük kredit tarixinə malik deyildir, maliyyə hesabatlarının beynəlxalq standartları üzrə audit keçirtməmişlər. Lizinq sektorunda uzunmüddətli, ucuz maliyyə ehtiyatlarının çatışma-mazlığı problem olaraq qalmaqdadır. Kommersiya bankları qısamüddətli ehtiyat qoyuluşlarına üstünlük verirlər, lizinq isə buna aid deyil və uzunmüddətli layihələrin maliyyələşdirilməsi üçün vəsaitlərdən istifadəyə ehtiyatla yanaşırlar”.

Bazar iqtisadiyyatlı ölkələrdə lizinq yaxşı inkişaf etdirilmişdir. Sahə mənsubiyyətindən asılı omlayaraq əksər müəssisələr bu maliyyə alətindən geniş istifadə edirlər. Azərbaycanda lizinq əməliyyatları müəyyən dərəcədə inkişaf tapsa da, lizinq əməliyyatlarının kəmiyyətə və keyfiyyətə təkmilləşdirilməsinə ehtiyac duyulur. Orta və kiçik sahibkarlığın səmərəli maliyyələşmə vasitəsi kimi lizinq xidmətlərindən geniş faydalanmaları üçün lizinqin inkişafı vacibdir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

- 1 Abdullayev Ş.Ə., Əsgərova R.V. Bank işi. Dərslik. – Bakı, Çarşıoğlu, 2009. – 472 s
- 2 Azərbaycanda lizinq xidmətlərinə tələbat düşüb // www.marja.az
- 3 Bağırov M.M. Banklar və bank əməliyyatları. – Bakı: Nurlan, 2003. – 511 s.
- 4 Bəşirov R.A. Bank işi. – Bakı, «İqtisad Universiteti», 2007. – 117 s.
- 5 Elnur Sadıqov. Bank əməliyyatları. Dərs vəsaiti. Bakı: “İqtisad Universiteti” Nəşriyyatı, 2010.- 212 səh.
- 6 Банковские операции. Учебник для бакалавров / О. М. Маркова, Н. Н. Мартыненко, О. С. Рудакова, Н. В. Сергеева. – М.: Юрайт, 2012. — 537 с.
- 7 Банковское дело. Учебник для бакалавров / Под ред. Е. Ф. Жукова. — М.: Юрайт, 2012. — 591 с.
- 8 Деятельность коммерческих банков. Учеб. пособие / Под ред. Калтырина А. В. – Ростов н/Д: Феникс, 2008. – 384 с.
- 9 Azərbaycan Respublikasının «Banklar haqqında» Qanunu.
- 10 Azərbaycan Respublikasının «Lizinq xidməti haqqında» Qanunu.
- 11 “Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış” İnkişaf Konsepsiyası.

İnternet resurslar:

1. www.aba.az
2. www.stat.gov.az
3. www.stat.gov.az